

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Kvalita života rodin, kde muž je na rodičovské dovolené

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Marta Franclová

Autorka práce:

Bc. Hana Kadlecová

2012

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o kvalitě života rodin, kde muž je na rodičovské dovolené. Teoretická část této práce pojednává o rodině, sexuální identitě a rodové identitě, ženské a mužské roli, otcovství a kvalitě života. Informace potřebné ke zpracování empirické části byly získány metodou kvalitativního výzkumu, technikou polostrukturovaného rozhovoru s rodinami, kde muž je na rodičovské dovolené.

Klíčová slova: rodina – ženská role – mužská role – aktivní otcovství – kvalita života

Abstract

This thesis deals with the quality of family life when a man is on parental leave. The theoretical part of this thesis deals with the family, sexual identity and gender identity, female and male roles, fatherhood and quality of life. The information needed to carry out the empirical part were obtained by the qualitative research technique, semi-structured interviews with families when a man is on parental leave.

Klíčová slova: family – female role – male role – active fatherhood – quality of life

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. 6. 2012

Hana Kadlecová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí práce PhDr. Martě Franclové za odbornou pomoc, vstřícnost a podporu při vedení této práce.

Dále mé poděkování patří všem osobám, které mě podporovaly a vytvářely zázemí po celou dobu mého studia a v neposlední řadě všem respondentům za jejich otevřenost a ochotu se podělit o své názory a životní zkušenosti.

Obsah

Úvod.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 RODINA.....	9
1.1 Změny v rodinném uspořádání.....	11
2 GENDEROVÁ A RODOVÁ IDENTITA.....	13
2.1 Feminita.....	14
2.2 Maskulinita.....	15
3 ŽENSKÁ A MUŽSKÁ ROLE V RODINĚ	17
3.1 Role ženy.....	17
3.2 Role muže.....	19
3.2.1 Historický vývoj otcovství z pohledu psychologie.....	19
4 AKTIVNÍ OTCOVSTVÍ.....	22
4.1 Mýty o otcovství	23
4.2 Role otce ve vývoji dítěte.....	25
5 VYMEZENÍ POJMU KVALITA ŽIVOTA	28
II. PRAKTICKÁ ČÁST	29
6 CÍLE PRÁCE	29
7 METODIKA.....	30
7.1 Charakteristika výzkumného souboru.....	30
7.2 Použité metody a techniky sběru dat.....	32
7.3 Realizace výzkumu	34
7.4 Analýza dat.....	35

8	VÝSLEDKY	36
9	DISKUZE	69
10	ZÁVĚR	74
11	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	76
12	PŘÍLOHY	80

Úvod

Moje bakalářská práce se věnuje tématu rodin, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené. V současné době se častěji objevují rodiny, kde primárním pečovatelem je muž a žena je živitelkou rodiny. Mužská a ženská tradiční role prochází proměnou, která je velmi zásadní pro fungování celé společnosti i jednotlivých rodin. Společnost nyní vyžaduje angažovanější přístup otců k výchově a mění se pohled na uspořádání rolí v rodině.

Touto bakalářskou prací bych chtěla poukázat na to, jakým způsobem dochází k rozhodnutí o rodičovské dovolené a jaký vliv má na fungování rodinného života to, že muž je na rodičovské dovolené a zastává celodenní péči o děti a domácnost. Dále bych chtěla poukázat na vzájemné vztahy v rodinách, kde muž je na rodičovské dovolené. Také jsem se zaměřila na reflexi okolí vůči těmto rodinám.

Hlavním motivem ke zpracování tohoto tématu mi byl vlastní zájem, který probudily články týkající se mužů na rodičovské dovolené, které se v psychologických a jiných časopisech vyskytují čím dál častěji. Také touto prací volně navazuji na svou bakalářskou práci z roku 2011, ve které jsem se zabývala mužskou rolí a jejím vývojem ve společnosti.

V teoretické části práce se zabývám rodinou, a to především sociálně-psychologickými funkcemi rodiny a změnami v rodinném uspořádání. Dále se věnuji vymezení rodové a genderové identity a ženské a mužské roli v rodině. Svůj zájem jsem soustředila na aktivní otcovství a roli otce ve vývoji dítěte. Na závěr teoretické části jsem vymezila pojem kvalita života.

V praktické části této práce jsou uvedeny rozhovory, které jsem vedla s muži a ženami ze čtyř rodin, kde primárním pečovatelem byl anebo je muž. Mým hlavním cílem bylo zjistit, jak vnímají kvalitu života rodiny, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Definice rodiny je v dnešní době složitou otázkou, neboť definic rodiny existuje opravdu mnoho. Například UNESCO registruje 30 definic rodiny. Tyto definice můžeme rozdělit do dvou kategorií – na definice popisné a definice normativní. Popisné definice se snaží popsat realitu dnešní rodiny, což však vzbuzuje otázku, zdali existuje univerzální model rodiny. Normativní definice pak vyjadřují určitou představu o tom, jak by rodina měla vypadat, přestože to tak nevypadá. Tento fakt poukazuje na potřebu ideálu. V dnešní společnosti je zřejmý odklon od normativní definice, od ideálů, a je snaha pouze vztahy popisovat (38). Jako vhodná se pro účel mé práce jeví definice, kterou přináší autoři Renzzeti a Curran (2003), kteří definují rodinu jako místo s výjimečným emocionálním obsahem. Intimní prostředí domova je chápáno jako útočiště před veřejnými institucemi společnosti a domov je pro mnohé místem, kde člověk může být sám sebou a jako takový je s láskou přijímán svým blízkými, kteří jej obklopují (39). Jestliže mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, můžeme použít termín rodina a to tedy i v případech, kde jde například o nesezdaný pár, pěstounskou rodinu, rodinu s jedním rodičem atd. (34).

Rodina plní několik specifických úkolů. Pro jedince je primární skupinou a jako taková by měla tvořit emocionální zázemí a vytvářet pocit bezpečí a jistoty. Je místem elementárních zkušeností, podnětných impulsů, místem, kde se dostává uznání, je základnou pro vstup do společnosti. Tento výčet úkolů svědčí o velikých nárocích, které jsou na rodinu kladeny. Na jedné straně rodina nabízí jedinci oporu a ztotožnění se s ní, na straně druhé mu dává svobodu k tomu, aby si vytvářel a zachovával svou osobní identitu (23).

Neměli bychom opomenout ani nejdůležitější sociálně-psychologické funkce rodiny, jejichž správná realizace má zásadní význam pro zdravý vývoj dítěte a pro jeho úspěšnou socializaci (12):

- 1) **Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raném dětství.** Jedná se uspokojování biopsychických potřeb i raných psychických potřeb bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky a v množství a intenzitě přiměřených podnětů.
- 2) **Rodina uspokojuje potřebu domova a potřebu mít svou matku, svého otce a identifikovat se s ním.** Dítě plně důvěřuje svým rodičům, vkládá se plně do jejich péče a do dění, které v rodině probíhá. Tato primární důvěra je základem pro vytváření základní životní jistoty. Dítě získává povědomí toho, že patří do spolehlivých a láskyplných vztahů. To je základem touhy a potřeby integrovat se do společnosti a vytvářet uspokojivé mezilidské vztahy.
- 3) **Rodina poskytuje dítěti prostor pro jeho aktivní projev a seberealizaci.** Dítě si uvědomuje, že něco umí, uvědomuje si, že svým jednáním navazuje kontakty s lidmi a sbližuje se se světem, obohacuje život svůj i druhých.
- 4) **Rodina dítěte pozvolna uvádí do vztahu k předmětům a věcem v domácnosti.** Dítě má možnost sledovat, jak druzí s předměty zacházejí, jak je kupují, udržují či opravují. Dítě si vytváří a kultivuje vztah k hmotnému světu. V rodině má dítě vymezené také svoje osobní věci, s nimiž se pojí specifické radosti, úkoly a možnosti – například věci půjčovat či chránit.
- 5) **Rodina výrazně určuje prvotní vnímání sebe jako chlapce či jako dívky.** Tyto genderové vzory reprezentují matky, otcové, babičky, dědečkové, ale též zkušenosti se sourozencem.
- 6) **Rodina poskytuje dítěti bezprostředně působící vzory a příklady.** Skrze přirozenou lásku k matce a otci, napodobování jejich jednání a snahu chápat jejich prožitky, učí se dítě vidět v druhém člověku jedinečnou osobnost a samo se chce takovou osobností stát.
- 7) **Rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty.** Děje se tak zcela přirozeným a nenásilným zapojováním dítěte do společných činností rodiny.

- 8) **Rodina dává dítěti příležitost vstoupit do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji pochopit lidi různého věku, různého založení či postavení.** Dítě přichází do interakce nejen s rodiči, ale i prarodiči, sourozenci, strýci a tetami.
- 9) **Prostřednictvím mezigeneračních vztahů, ale též vztahů rodinných či přátelských, utváří se dítěti představa o širším okolí, o společnosti, o světě.** Dítě poznává svět profesí, občanských povinností, svět radostí i starostí, které je třeba řešit. Jestliže rodina pro dítě představuje pevnou půdu pod nohama, nebojí se dítě do tohoto složitějšího světa nahlížet, vstupovat a konfrontovat se s ním.
- 10) **Rodina je pro děti i dospělé útočištěm - prostředím, kam se mohou vracet pro radu, útěchu a pomoc.** Zážitek rodiny jako útočiště dává dětství – dospívání důležitý pocit zakotvení, a to nejen v současnosti, ale též pro budoucnost. Obavy a nejistoty se poté díky stabilnímu chápajícímu zázemí lépe překonávají.

1.1 Změny v rodinném uspořádání

Rodina odedávna existuje proto, aby lidé mohli pečovat o své děti. Nelze pominout fakt, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva a je brána jako základní jednotka každé společnosti. Model rodiny tvořený rodiči, dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva. Za nepostradatelnou podmínku zdravého duševního i tělesného vývoje dítěte je brána přítomnost vysoce citově angažovaných rodičů. Ovšem prostor, který v současné době mají rodiče na vychovávání dětí, se v civilizovaných zemích v posledních staletích značně zužuje. Tam, kde byla rodina dříve nezastupitelná, nastupují formální instituce a rodina je považována za nenahraditelné podpůrné a výchovné prostředí pouze u předškolních dětí (23). Významný vliv zde zaujímají masmedia a škola, které mají značný vliv na hodnotový žebříček rodin, tradice a zvyky nebo například správný životní styl. Péči o nemocné, postižené či staré lidi přebírají nemocnice či sociální

zařízení. Rodině zůstal konzum, zábava a citově bezpečí, z čehož právě v tom posledním je ještě nenahraditelná (28).

V rámci partnerských či rodinných vztahů se rovnováha mezi profesním a soukromým životem stává velkou výzvou pro oba partnery. Jejich rovný podíl na úsilí dosáhnout souladu je stejně zásadní jako nezbytný. Naprosto klíčovou otázkou je zde spoluúčast muže na rozdělení povinností. To vyžaduje zásadní změny a posun ve společnosti, respektive v naší mentalitě. Muži – otcové, by na sebe měli v rámci své rodiny převzít aktivnější roli (20).

2 GENDEROVÁ A RODOVÁ IDENTITA

Společnost chápe maskulinitu a feminitu jako vzájemný komplementární soubor charakteristik. U obou kategorií převládá tradiční vymezení, ačkoliv realita se do jisté míry změnila a u obou pohlaví jsou závazné standardy nahrazeny možnostmi. Odlišná očekávání jsou stimulujícími pro vznik rozdílů v sebehodnocení, postojích a chování mužů a žen. Představy ideálního mužství či ženství jsou rozdílné v různých sociálních vrstvách a skupinách (42).

Vymezení sexuální identity

Emoční souhlas s příslušností k jednomu či druhému rodu, tzv. jádrová pohlavní identita, je nejhlubší součástí ženské a mužské identity. Jádrová pohlavní identita patří k základním složkám celkového sebepojetí a je jednou z prvních sebeidentifikačních charakteristik dítěte (17). Získávání identity je velmi složitý proces, který zahrnuje pozitivní vztah začleňování a negativní vztah odlučování. Člověk se vymezuje na základě podobností s jedněmi a odlišností od druhých (8). Hodně chlapců definuje mužství jednoduše: to, co není ženské. Dítě mužského pohlaví může existovat, jen když se odloučí od matky, od své feminity a od postavení pasivního nemluvněte. Chce-li dát najevo svou mužskou identitu, musí sebe i ostatní přesvědčit o třech věcech: že není žena, dítě ani homosexuál (2).

Vymezení rodové identity

Rodová role je souborem pravidel, který předepisuje prostřednictvím formálních a neformálních norem určité způsoby chování pro muže a ženy. Mužské a ženské role jsou základními společenskými rolemi, které jsou dále diferencovány do souborů specifitějších rolí, např. muž je synem, otcem, manželem, zaměstnancem apod. Muži a ženy se potom jako nositelé rodově diferencovaných souborů rolí musí v jejich rámci

chovat srozumitelně a předvídatelně. Neznamená to však, že sociální role muže jen omezují a kladou jim překážky, naopak jsou významnými orientačními nástroji v sociálním prostředí. Znalost světa i sebe sama je pevně spojena s rolemi. Díky nim víme, kam patříme, co máme dělat, ale i co si máme myslet a pociťovat (9).

2.1 Feminita

Ženskost charakterizují tradiční rysy, které se mísí s nově rozvíjejícími se rysy, které jsou nezbytné pro zvládnutí současných požadavků (42):

- Dle tradic je preferována ženská submitivita, ohleduplnost, ochota ustoupit a přizpůsobit se společenskému očekávání i potřebám druhých lidí. V současné době však přibývá žen, které ne ve všem jsou ochotné se podřizovat.
- Racionalita není považována za typický způsob ženského chování, avšak ne vždy reagují ženy pouze emocionálně. Je zřejmá větší konkretizace problému a vázanost na aktuální kontext.
- Ženy jsou emotivnější - své emoce intenzivněji prožívají a jsou schopny je lépe vyjádřit navenek. Důvodem může být tradiční genderová diferenciace, která u žen citovou otevřenost připouští, ale u mužů nikoliv.
- Pro ženy je typičtější větší důraz na kvalitní a uspokojivé mezilidské vztahy. Mají silnější potřebu milovat a být milovány a tedy i větší tendenci navazovat různé vztahy. Jelikož jsou více schopny empatie, mohou hluboce prožívat i problémy ostatních. Snaží se jim poskytnout oporu a pomoc. Jejich pečovatelský vztah k rodině, ale i k ostatním lidem je jimi považován za samozřejmý.
- Sociální citlivost žen se projevuje větší ovlivnitelností názory jiných lidí - ženy reagují více na jakoukoliv sociální odezvu. Ženy dovedou lépe porozumět neverbálním projevům druhých. Mají bohatší mimiku, hojněji

používají gesta, udržují menší fyzický odstup, častěji se na svého partnera usmívají, udržují oční kontakt, což působí jako povzbuzení pro otevřenější komunikaci. Ženy jsou ochotnější naslouchat a zároveň mají větší potřebu se svěřovat a hledat porozumění.

- Ženy kladou v průměru menší důraz na výkon a ani společenské očekávání na ně nemá takové požadavky. Vztah k výkonu je do určité míry ovlivněn dosaženým vzděláním a s tím souvisejícími ambicemi.
- Ženy se více obávají opuštěnosti a v zátěžové situaci spíše hledají pomoc.
- S ženstvím je spojen spíš důraz na celkový vzhled – na štíhlost, atraktivitu, upravenost, která by potvrzovala jejich kvality a činila je pro muže atraktivnější.

2.2 Maskulinita

Mužnost je spojena s očekáváním mnoha projevů, které mužům více či méně vyhovují (42):

- Od mužů se očekává síla a nezávislost, která mužům umožňuje zaměřit se na vlastní seberealizaci. Muži nechtějí projevit svou slabost, protože to považují za důkaz svého selhání.
- Muž má ochranné tendence, které mají více mocenský charakter a mnohdy se projevují tam, kde je možné uplatnit sílu a hrdinství, jež by bylo náležitě oceněno. Altruismus jako takový je blízký oběma pohlavím, ovšem způsob projevu je genderově diferencován.
- Mužnost je spojována s dominancí. Muži mají tendenci usilovat o moc a určitou nadřazenost nad ostatním. Muži dávají přednost konfrontaci, potřebují soupeřit s ostatními, potřebují svou mužnost prokazovat a demonstrovat. Cesta k mužnosti bývá propojená s nutkáním podstupovat různé zkoušky a dokazovat sobě i ostatním sílu a odolnost.

- Muži kladou větší důraz na osobní vyniknutí. Je od nich očekávána větší ambicióznost a podnikavost. U mužů se očekává i větší sebevědomí, přičemž jejich sebedůvěra je méně ovlivnitelná názory jiných lidí, jejich sebehodnocení je stabilnější, ale také rigidnější.
- Muži jsou zaměřeni více na výkon, což odpovídá i společenskému očekávání dobrých výsledků v mnoha oblastech – profesi, tělesné zdatnosti nebo třeba v intimních vztazích. Tradiční maskulinita je spojena s potřebou dosažení úspěchu a uspokojivého společenského postavení. Muži mají obavy ze selhání, ponížení či prohry a naopak velice ocení a rádi přijmou slova obdivu směrem k jejich výkonu.
- Od mužů se očekává racionalita v rozhodování a řešení problémů. Mohou se díky tomu jevit jako méně citliví či méně ohleduplní. Co se týká citové stránky, ačkoliv může mít muž k ženě hluboký citový vztah, může mít problém s vyjádřením svých citů. Tato skutečnost je pak v partnerských vztazích častým zdrojem problémů.
- Muži interpretují mnohé skutečnosti a situace jinak než ženy. V krizových situacích preferují pragmatismus.
- Muži mají odlišný vztah k tělu než ženy. Je pro ně zdrojem primární identity. Velmi si cení své fyzické síly a do oblasti maskulinity patří také sklon přisuzovat značný význam vlastním pohlavním orgánům.

3 ŽENSKÁ A MUŽSKÁ ROLE V RODINĚ

Podíváme-li se do historie, uvidíme ženy podřízené svým mužům, přičemž muži vymezovali práva a povinnosti žen. Po dobu několika tisíciletí ženy rozvíjely pouze vloh y mateřské a pečovatelské. Od 20. století se však postavení žen v rodině a společnosti začalo měnit. Ovšem doposud přetrvávají vžitá očekávání a stereotypy, jež předpokládají tradiční genderové role. Při rozhodování o budoucím povolání zohledňují dívky již v pubertě skutečnost, že péče o rodinu zůstane na nich. Stejně tak i chlapci vybírají své zaměstnání tak, aby byli schopni uživit rodinu. Podívejme se na počet mladých mužů na pedagogických fakultách. Ačkoliv by muži byli ve školství velice potřeba, prakticky jich jde do školství minimum (43).

Na druhé straně, mnohé ženy v současné době hledají seberealizaci v zajímavé práci a předpokládají, že budou sdílet domácí práce a péči o dítě s partnerem. Pro kvalitu života má klíčový význam harmonizace soukromého, popř. rodinného života s profesí. V severských státech je již běžné, že část rodičovské dovolené využívá otec. Společnost si zvyká na to, že muž je primárním pečovatelem o dítě, popř. domácnost a nikdo to neoznačuje za ztrátu mužství či zničenou kariéru. Obsah pojmu rodičovství se rozšiřuje o dimenzi *aktivního otcovství*. Tato nová zkušenost pomáhá přebudovávat hodnotové žebříčky ve prospěch rodinného i partnerského života (43).

3.1 Role ženy

Matka

Většina populace se shodne v tom, že hlavní rolí ženy je role matky. Je všeobecně akceptován názor, že role matky a pečovatelky o rodinu je biologicky daná, pro ženu zcela přirozená a představuje základní poslání ženy. A zatímco po dlouhé období historického vývoje evropské rodiny byl důležitější postavou v rodině otec, ve

20. století se jí stává matka. Mateřství je se samozřejmostí spojováno s potlačením vlastních potřeb ve prospěch dítěte. Od matky se očekává citová vřelost a empatická péče o dítě. Je jí dáno nepsané právo prioritního rozhodování o potřebách dítěte. Mateřství je jednou z významných složek ženské identity. Představuje značné uspokojení, ale i velkou zátěž. Mateřství přináší mnoho povinností, ve větší míře mění dosavadní životní styl, omezuje svobodu rozhodování o vlastním životě (42). Jestliže však je mateřství tím, co se podílí na utváření ženské identity, nelze podceňovat prostředky regulující početí a právní možnosti na přerušení těhotenství. Děti, a tedy i mateřství už nejsou tak zcela záležitostí přirozenosti či osudu, ale chtěnými dětmi a chtěným mateřstvím (4).

Žena v domácnosti

Mateřská role je kombinována s rolí ženy v domácnosti. Role matky má značnou prestiž, ale role ženy v domácnosti má prestiž velmi nízkou. Důvodem by mohlo být, že výsledky práce v domácnosti nejsou tak značné, snadno měřitelné a mají jen dočasné trvání (42).

Partnerka/manželka

Významnou rolí ženy je role partnerky, potažmo manželky. Je zajímavé, co od sebe partneři navzájem očekávají. Ženy předpokládají, že jim muž nabídne pomoc v domácnosti, ekonomické zajištění, citovou náklonnost a porozumění (33). Dále ženy doufají, že budou mít muže, který je bude milovat, respektovat, oceňovat, utěšovat, podporovat a sexuálně uspokojovat (31). Muži očekávají od svých partnerek, že bude vždy uklizeno, uvařeno a doma bude vládnout příjemná atmosféra domácího krbu.

Očekávání číslo dvě představuje sex, kdykoliv se muži zachce. V neposlední řadě si muži přejí, aby byli obdivováni a nezatěžováni starostmi (19).

3.2 Role muže

3.2.1 Historický vývoj otcovství z pohledu psychologie

Ačkoliv byla zpočátku otcovská role opomíjena, zabývali se jí především psychoanalyticky orientovaní autoři. Celkově se psychologové více zabývali vztahem mezi matkou a dítětem. Freud, Abraham či Ferenczi poukazovali na význam otce v emočním vývoji dítěte, především ve spojitosti s kastrčním komplexem. Sigmund Freud zmínil silnou dětskou potřebu otcovské ochrany a také jej považoval za významného činitele pro vnitřní prožívání dítěte, jelikož otec pro dítě představuje rivala, jemuž je nutné se postavit nebo se mu podvolit (36).

Ve 40. a 50. letech 20. století zkoumaly Kleinová, Freudová nebo Mahlerová ranou závislost dítěte na matce a konflikty separace. Tyto poznatky přispěly k rozvoji tzv. „kultu mateřství“. Podílela se na něm mimo jiné také teorie attachmentu (připoutání se), kterou popsal John Bowlby a Mary Ainsworthová. Současně k tomuto názoru přispěly také teorie etologických a biologických směrů, kde odborníci předpokládali, že mateřství je na rozdíl od otcovství přirozené a instinktivní. Otec se z počátku v otázce symbiotického vztahu nejevil jako zajímavý, ale postupně se objevovaly zmínky o důležitosti identifikace dítěte s otcem (36).

Až v 70. letech upozornili psychologové na nedostatečný zájem o otcovskou roli. Postupně se otcovství stalo zájmem odborníků a byl sledován především význam otce při vývoji dítěte a schopnosti otce se o dítě postarat. V USA byly uveřejněny výzkumy autorů H. Biller, M. Lamb nebo E. Abelin, které popisovaly vztah otce k dítěti a vliv na dětský vývoj. J. Lacan upozornil na to, že otec hraje významnou roli pro duševní zdraví dítěte a jeho zařazení do společnosti. Podle jeho názoru může vést

nedostatek internalizace otce až k psychóze. E. Abelin se zabýval úlohou otce v procesu separace – individuace. Otec stimuluje rozvoj raných exploračních vlastností (36). Pohled na otce se začíná proměňovat a postupně mu je v rámci rodičovského páru přisouzena komplementarita. Významným autorem, který se zasloužil o změnu v odborném pohledu na roli otce, je Michael Lamb. Otce označil za „zapomenutého přispěvatele“ k výchově dítěte, který je důležitý i v raných fázích života dítěte (15).

V 80. letech se objevila další vlna zájmu o otce v souvislosti s negativními jevy doprovázejícími otcovství. Jednalo se o nepřítomné, zneužívající či „nedobré“ otce. Diskuze o absenci otce vyvrcholily v 90. letech názorem, že role otců živitelů se mění v závislosti na sociokulturních a ekonomických podmínkách a společenském kontextu. Zdálo se, že společnost by se bez otcovské role obešla. Zájem o otcovství vystřídala např. témata mužské sexuality (35).

Od poloviny 90. let se zájem vrací ke zkoumání pozitivního vlivu otce ve vývoji dítěte. Zpracovávají se témata jako význam otce pro dítě, odlišnost otce od matky či představa dobrého otce (15).

Otec

Všichni se asi shodneme na tom, že v minulosti byl otec tím, kdo měl vliv na děti i na celou rodinu. S tradičním pojetím otce souvisí několik zásadních úkolů pro roli otce. V první řadě byl živitelem rodiny, dále byl nezpochybnitelnou hlavou rodiny a samozřejmým ochráncem rodiny. Čtvrtým přínosem otce bylo duchovní vedení rodiny. Přestože ne všichni muži v minulosti plnili tyto role správně, převládala obecná shoda, že by je plnit měli (7).

V posledních desetiletích se však hovoří o krizi mužské role, která by mimo jiné mohla být způsobena zásadními změnami ve struktuře rodin. Kvůli ekonomickému tlaku na rodiny jsou muži nuceni trávit v zaměstnání daleko více času a na druhé straně tráví pouze zlomek času se svojí rodinou. Otec je často ve své rodině v roli hosta, děti jej pak mají jako sváteční autoritu a obdivují jej. O jeho konkrétním životě však mají

představu pouze mizivou (17). Potřeba otce je však hluboko vepsaná do lidské psychiky. Nejsou-li naplněny potřeby dobrého a trvalého vztahu s otcem, dítě pociťuje „hlad po otci“ (1). Úplná nepřítomnost otce v rodině pak často také znamená zhoršení socioekonomického statusu rodiny. Jelikož je opravdu otcovská péče o děti základní součástí lidského života, zaslouží si své místo a úctu (5).

Skutečnost, že matka se péči o děti věnuje intenzivněji než otec, je v rámci přetrvávajícího stereotypního pohledu odůvodněna fyziologickými a psychologickými předpoklady žen. Nicméně výzkumy z oblasti psychologie prokazují, že muži i ženy mají stejně důležité psychické instinktivní předpoklady k péči o dítě. U mužů je zároveň pozorována jistá frustrace týkající se jejich malé účasti na výchově dětí. Proto je z celospolečenského hlediska potřebné podporovat větší zapojení mužů do péče o děti, neboť to zlepšuje jejich otcovský vztah k dětem, ale i vzájemný partnerský vztah rodičů, znovu ukotvuje významné postavení mužů v rodině a pozitivně ovlivňuje celkovou stabilitu a funkčnost rodiny i celé společnosti. Větší angažovanost mužů v rodině mimo jiné umožní lepší slučitelnost profesní a rodinné role žen (25).

4 AKTIVNÍ OTCOVSTVÍ

Kdo vlastně jsou tito muži? Jsou to stále otcové, jejich otcovství však získává nový rozměr, kdy hranice se posunuje od fatherhood směrem k fathering, od původního „být otcem“ k aktivnímu otcovství. Tito angažovaní otcové v péči o dítě definují svoji roli otce jako roli někoho, kdo se spolupodílí na výchově a péči o děti a na fungování domácnosti. Takovéto otce bychom mohli zařadit do třech různých skupin podle toho, nakolik se muži s touto svojí rolí identifikují (21):

- Do první skupiny patří muži, kteří se svoji rolí primárního pečovatele zcela ztotožňují, dobrovolně si ji zvolili a naplno se jí rádi věnují.
- Ve druhé skupině jsou muži, kteří se se svojí pečovatelskou rolí zcela neztotožňují, nicméně ji vykonávají dobře a rádi. Nejčastějším důvodem této situace jsou ekonomické důvody, kdy jejich manželka vydělává více anebo si z různých důvodů nemůže dovolit přerušení kariéry.
- Třetí skupinu zastupují muži, kteří se s rolí primárního pečovatele zcela neztotožňují, často se za ni mohou stydět, ale i přesto jsou svým dětem dobrými otci. Jedná se o manželství, kde muž je např. nezaměstnaný, avšak v momentě, kdy by se něco s jejich situací změnilo, vrátí se vše do tradičních kolejí.

Aktivní otcovství je podporováno názorem, že „je správné, aby se staral i otec“. Vedle obecných motivů, převážně ekonomických či jinak strategických, se vyskytuje i celá řada motivů specifických, mezi které patří například přání otce pečovat o dítě a trávit s ním více času. V rodinách s pečujícími otci dochází k jisté proměně ve vnímání mužských a ženských rolí oproti modelu tradičního vnímání rolí, nejedná se však o převrácení těchto rolí, ale spíše o jejich sdílení oběma partnery. Pokud je muž s dítětem doma delší dobu, zpravidla se podílí i v péči o domácnost, ovšem téměř nikdy na sebe odpovědnost nepřebírá zcela. V převážné většině případů se totiž žena po návratu ze zaměstnání výrazně zapojuje do péče o děti a domácnost (40). Ženám totiž na blahu a rozvoji dětí silně záleží i přesto, že pracují na plný úvazek mimo domov. Psychiatr Kyle

Pruett provedl výzkum, při němž zaznamenával u malých dětí pokrok v motorických funkcích, řeči, sociálních dovednostech a schopnostech řešit problémy. Byl velmi překvapen zjištěním, že děti z rodin, kde o ně primárně pečoval otec, si vedly ve všech oblastech lépe. Z tohoto zjištění vyvodil závěr, že nejpravděpodobnějším důvodem těchto dětských úspěchů je fakt, že do péče se intenzivně zapojili oba rodiče (24).

4.1 Mýty o otcovství

Na cestě k větší angažovanosti mužů v péči o děti stojí několik stereotypních přesvědčení, která stále ovlivňují většinový pohled společnosti (32).

Mýtus mateřské výjimečnosti nad otcovstvím

Dlouhá léta převládal mýtus, že muži nemohou být tak dobrými pečovateli jako ženy, neboť k tomu nejsou přírodou vybaveni. Klíčovou roli sehrála teorie attachmentové vazby Johna Bowlbyho z 50. let 20. století. Podle této teorie se mezi matkou a dítětem vytváří několik fází připoutání, z nichž jedna je tzv. symbiotická vazba, kdy dítě nerozlišuje mezi vlastní osobou a osobou matky. Výzkumy v této oblasti však probíhaly pouze v rodinách, kde pečující osobou byla vždy matka a potenciál otce, jako primárního pečovatele byl a priori vyloučen. Mezi časté argumenty též patřilo, že pouto může vzniknout pouze mezi matkou a dítětem, neboť vazba je pokračováním prenatální vazby. Tím se však přehlížel fakt, že kvalitativně stejné pouto může vzniknout mezi dítětem a jeho adoptivní matkou (32).

Americká psycholožka Brenda Geiger v polovině 90. let prováděla srovnávací výzkum rodin, kde byly na rodičovské dovolené ženy, s rodinami, kde byli na rodičovské dovolené muži. Použila test neobvyklé situace. Byly sledovány preference dítěte, které bylo záměrně uvedeno do lehce stresové situace, u koho vyhledá ochranu,

podporu, s kým naváže oční i fyzický kontakt. Zcela průkazně se ukázalo, že děti nehodnotí to, zda je pečující osobou muž či žena, ale to, jak o ně daná osoba pečuje, jak uspokojuje jejich potřeby, jaké emoční pouto má k danému rodiči dítě vytvořeno (11).

Mýtus mateřského instinktu

Často se hovoří o mateřském instinktu či ženské intuici a klademe si otázku, zda jsou také muži vybaveni takovými schopnostmi, které by jim pomáhaly vytvářet si s dítětem blízké pouto. Významnou, avšak ne tak častou zmiňovanou úlohu zde sehrává fakt, že ženy jsou k těmto pečovatelským dovednostem od dětství vedeny a vychovávány. A ačkoliv si tuto výbavu vnáší do svého mateřství, praktickou péči o dítě se učí „za pochodu“. Poté se ukazuje, že se nejedná ani tak o mateřskou instinktivní záležitost, jako spíše o každodenní praxi (32). Brenda Geider ve svém výzkumu poukázala na to, že muži se neliší ve své schopnosti si tuto praxi osvojit. Otcové jako primární pečovatelé byli stejně kompetentní jako matky v tradičních rodinách, adekvátně reagovali na potřeby dítěte a zvládali všechny praktické úkony péče o dítě (11).

Mýtus přirozenosti

Velmi častým argumentem, který poukazuje na tradiční rozdělení rolí muže jako živitele rodiny a ženy jako pečovatelky, je odkazování se k přirozenosti kulturního, ale i historického vývoje. Jsou to argumenty typu „vždycky se matky staraly o děti a chlapi vydělávali“ nebo „i v přírodě se vždy samice starají o svá mláďata, zatímco samci loví potravu“. Když se však opravdu podíváme důsledně do jiných kultur, ale i do přírody, zjistíme, že to není tak jednoznačné (32).

Existují mnohé příklady kultur a společností, kde jsou primární pečovatelské role zcela odlišné od našich. Americký antropolog Barry Hewlett dlouhodobě studoval v 80. letech 20. století pygmejský kmen Aka, obývající oblast pralesa na severní hranici Konga. Ukázalo se, že tito pygmejští otcové se starají o malé děti podstatně více než otcové jakékoliv jiné známé lidské společnosti a oplývají vlastnostmi, které v západní kultuře připisujeme matkám. Tito otcové neustále nosí své malé děti v náručí, v noci, když se dítě probudí a nedá se uklidnit kojením, vstávají k němu a snaží se ho utiшит. Když má nemluvně hlad a matka není nablízku, nabídnou jim dokonce vlastní bradavky k dočasné útěše. Není to ovšem tak, že by se ženy o děti vůbec nestaraly. Matky poskytují svou péči a emocionální podporu dětem stejnou měrou jako otcové. Otcové se péče ujímají i tehdy, kdy ženy nemají nic na práci a třeba si pouze povídají. Charakteristickým rysem života tohoto kmene je spolupráce. Například potravu si obstarává celý kmen – ženy, muži i děti společně. Lov malých zvířat do sítí je jedinečnou společnou rodinnou činností (6).

V přírodě můžeme najít opravdu rozmanité vzorce chování, co se týká rodičovství. Existují druhy, kdy se samice a samci v péči o mláďata střídají zcela rovnoměrně. Tuto „střídavou péči“ bychom našli u více než devadesáti procent druhů ptáků. Dále můžeme v přírodě naléznout příklady skupinové rodičovské péče, kdy se o mláďata stará celá smečka, tedy všichni samci i samičky, což platí třeba u vlků (32). O cenu „nejlepšího otce“ by mohly soutěžit malpy, titiové, tamtaríni a kosmani. Samci pomáhají při porodu, předžvýkávají novorozencům potravu, celý den je nosí a matkám je předkládají pouze na krmení. U paviánů a goril se samci drží v blízkosti vybraných mláďat, která chovají, pečují jim o srst a utěšují je, pokud projeví známky nepokoje. Takových příkladů samčí péče můžeme najít v přírodě skutečně mnoho (6).

4.2 Role otce ve vývoji dítěte

Otec, stejně jako matka, může se svým dítětem navázat symbiotický vztah. Také v jejich případě totiž platí, že čím dříve a čím více se budou moci angažovat v péči o

dítě, tím lepší a uspokojující kontakt s ním naváží (42). Mezi jejich výchovnými a pečovatelskými přístupy nalezneme jemné rozdíly. Otec má více než matka tendence hrát si s úplně malíčkým dítětem a jeho hry jsou všeobecně více stimulující a vzrušující. Otcové se pouštějí do hmatových a pohybových her, při nichž se snaží dítě rozdovádět, zatímco matky upřednostňují hry zrakové, kterými u dětí procvičují soustředění pozornosti. Dalším rozdílem je, že matky jednají se svými dětmi bez rozdílu pohlaví stejně, ale otcové se věnují jinak chlapečkovi a jinak holčičce. Nejenže má otce tendenci si hrát déle s chlapcem, ale povzbuzuje též jeho mužské projevy, jako je tělesná aktivita, samostatnost, zkoumavost, zatímco s holčičkou jedná jemněji a stimuluje její ženské vlastnosti, jakožto něžnost, mírnost, starostlivost atd. (2).

Výhoda obou angažovaných rodičů je dobře viditelná v životní úloze dítěte – dospět k nezávislosti. Otcovo povzbuzování dítěte k větší nezávislosti je často vhodnou protiváhou ochranných tendencí matky. Takže zatímco matky jsou velice starostlivé, otcové mají tendenci předčasně očekávat autonomii a nezávislost zejména u chlapců. Pro syna je zvláště důležité, aby viděl svého otce v aktivní roli v rodinných záležitostech (3). Největší dar, jaký může otec svým dětem dát, je věnovat jim čas. Otcovství vyžaduje stálé pouto s dítětem, stálou péči o něj. Syn se potřebuje s otcem podělit o svou každodennost. Každý den ukládá otec něco do „banky vzpomínek“ svých synů a dcer. Z tohoto vkladu budou pak čerpat celý život (1).

Podle psychiatra Kyle Pruetta, autora knihy *Fatherneed* (1999), jsou otcové pro děti stejně důležití jako matky, ale jiným způsobem. Zde autor uvádí několik zjištění, které přinesl pečlivý výzkum role otců (7):

- Mezi otci a jejich dětmi začíná pevné spojení již při narození.
- Již šestinedělní dítě dokáže rozlišit matčin a otcův hlas.
- V osmi týdnech umí rozlišit způsob péče matky a péče otce.
- Děti se rodí s pudem najít svého otce a navázat s ním spojení. Když začínají mluvit, jejich označení pro otce často předchází označením pro matku. Důvody nejsou známy.

- U batolat se projevuje potřeba otce obzvlášť zřetelně – vyhledávají svého otce, ptají se na něj, není-li přítomen, uchvacuje je, když slyší jeho hlas v telefonu. Pokud mohou, prozkoumávají každou část jeho těla.
- Dospívající vyjadřují svou potřebu otce složitěji, kdy např. soupeří se svým otcem a útočí na jeho hodnoty, názory apod. Mnozí synové, ale i dcery, si uvědomí svou potřebu otce až při jeho smrti, zvláště pokud zůstala nenaplněna.

Obecně se odborníci sledující význam otcovství přiklánějí k tvrzení, že otec je „mostem, který vede do společnosti“. Tím, že kontakt dítěte s otcem je v různých oblastech motorických, řečových atd. jakoby náročnější než s matkou, je pro dítě výhodou, protože je tak připravováno na zvyšující se nároky z prostředí mimo rodinu. Otcové tím, že děti často pošťuchují a narušují jejich rovnováhu, procvičují a stimulují dětské schopnosti k přizpůsobování se novým situacím a k vhodnému reagování na obtíže. Navíc otcové někdy při hrách vystavují děti rizikům a nejistotě, čímž je na opravdové střety s nebezpečím připravují (35).

Péče o dítě a pravidelný kontakt s ním je užitečný nejen pro budování vzájemného vztahu, ale i pro obohacení otcovské osobnosti. Díky větší angažovanosti a citové investici se daří otcům rozvíjet své mnohé kompetence, především v oblasti emoční a sociální inteligence (42). Láskyplná podpora a zájem ze strany otce jsou přínosem pro celou rodinu. Prvorozené děti, které mají dobrý vztah se svým otcem, lépe přijímají dalšího sourozence a i v pozdějším věku spolu sourozenci vycházejí lépe. Ženy, které mají angažované partnery v otcovství, jsou spokojenější se svým manželstvím a takováto manželství se vyznačují vyšší stabilitou (2).

5 VYMEZENÍ POJMU KVALITA ŽIVOTA

Kvalita života je především posuzována podle indikátorů životního prostředí, ukazatelů zdraví a nemoci, úrovně bydlení, dostupnosti základních služeb (školské, zdravotnictví), mezilidských vztahů, volného času, pracovních podmínek a spokojenosti s profesním zařazením, sociálního začlenění do společnosti (možnosti podílet se na rozhodování), úrovně sociálních jistot, bezpečí a osobní svobody (14).

Pojem kvalita života je obvykle definován jako „subjektivní posouzení vlastní životní situace“. Tato subjektivnost v hodnocení vlastní situace ovšem nevylučuje objektivní přístup, resp. měření objektivní stránky kvality života (14). Objektivní kvalitou života je myšleno materiální zabezpečení člověka, jeho sociální status a sociální podmínky života, dále pak fyzické zdraví, které je souhrnem zdravotních a environmentálních dispozic, které ovlivňují život člověka. Subjektivní kvalitou života je pak myšleno jedincovo vnímání vlastního postavení ve společnosti v souvislosti s kulturou, ve které žije, a jeho hodnotovým systémem. Výsledná subjektivní spokojenost se životem je dána především osobními cíly, očekáváními a zájmy (30).

Z pohledu sociální psychologie lze považovat za kvalitu života individuální stav pohody, který se skládá ze tří složek (27):

- nepřítomnost pocitu nespokojenosti
- nepřítomnost deprese a úzkosti
- nutná přítomnost pozitivní emoce

Je ovšem nutné sledovat dlouhodobější stav, celkovou spokojenost se životem v rodině, práci a volném čase (27).

Měření subjektivní stránky kvality života je však o něco složitější, neboť každý lidský život je jedinečný a mnohorozměrný a každý člověk má své individuální pojetí kvality života. Pro studium kvality života je nutno brát v úvahu společenský vývoj, proměny v prostoru a čase, civilizační a generační změny a historické a kulturní kořeny (14).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍLE PRÁCE

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit, jak vnímají kvalitu života rodiny, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené.

S ohledem na tento výzkumný cíl jsem si položila následující výzkumné otázky:

- 1) Jaké okolnosti provázely rozhodnutí partnerů, že na rodičovskou dovolenou nastoupil muž?
- 2) Jak ovlivnila tato situace, kdy muž je na rodičovské dovolené, fungování rodiny?
- 3) Jaké vztahy k dětem mají muži, kteří byli či jsou na rodičovské dovolené?
- 4) Jaký vztah mají ženy ke svým dětem v rodinách, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené?
- 5) Jak vnímají partneři postoje okolí ke skutečnosti, že muž je na rodičovské dovolené?

7 METODIKA

Ke zpracování praktické části mé bakalářské práce jsem využila kvalitativní výzkum, přesněji vícečetné případové studie. Využila jsem výhod případové studie a prováděla detailní studium několika rodin v jejich domácím prostředí. Snažila jsem se zachytit popis rodinných vztahů v jejich celistvosti. Mým záměrem bylo, díky důkladnému prozkoumání čtyřech rodin, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené, lépe porozumět jiným podobným rodinám. Osobním setkáním s rodinami jsem byla obohacena o zkušenosti, které často nelze získat ze studia literatury.

Na začátku svého výzkumu jsem si určila téma, jež korespondovalo s názvem mé bakalářské práce a hlavním cílem, kterým je zjistit, jak vnímají kvalitu života rodiny, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené. Z tohoto tématu vychází pět výzkumných otázek, které uvádím v šesté kapitole. Kvalitativní výzkum mi umožňoval flexibilitu během rozhovorů. Mohla jsem aktivně reagovat na nová témata, která respondenti do rozhovoru vnášeli a zaměřit se tak na aktuální problémy. Kvalitativní výzkum jsem si vybrala právě proto, že umožňuje celistvé nahlédnutí do problematiky fungování rodin.

7.1 Charakteristika výzkumného souboru

K vytvoření výzkumného souboru byla použita metoda záměrného (účelového) výběru, která patří mezi nejrozšířenější metody výběru v kvalitativním přístupu. Metoda záměrného výběru je postup, kdy výzkumník cíleně vyhledává respondenty podle jejich určitých vlastností. Na základě těchto vlastností jsou stanovená kritéria, podle kterých jsou záměrně vyhledáváni pouze ti jedinci, kteří tyto kritéria splňují a zároveň jsou ochotni se výzkumu zúčastnit (26).

V této práci byla použita strategie prostého záměrného výběru. Oslovila jsem nejprve své příbuzné a přátele s prosbou, zdali neznají nějakou rodinu, kde muž byl nebo je na rodičovské dovolené. Tímto se rozpoutal řetězec na sebe navazujících

kontaktů, kdy se mi zpětně ozývali tito moji známí s kontakty na rodiny, které se jim podařilo dalším dotazováním ve svém okolí sehnat. Na emailové adresy jsem rozeslala informační dopis, ve kterém jsem se respondentům představila, popsala jsem svůj záměr a popsala jsem jim svou představu, jak by naše vzájemná setkání mohla probíhat, jakých témat by se týkal náš rozhovor a jak by to bylo časově náročné. Respondentům, na které jsem dostala pouze telefonický kontakt, jsem tyto náležitosti sdělila touto cestou.

Z oslovených deseti rodin se mi zpět ozvalo sedm rodin, přičemž dvě rodiny nebyly vhodné, jelikož muž sice byl oficiálně na rodičovské dovolené, v péči o děti se však plně neangažoval a na výchově se podíleli prarodiče dítěte. Jedna rodina nejprve zájem projevila, ale posléze, když jsem se ji snažila opět kontaktovat, se mi nepodařilo navázat spojení.

Výzkumný soubor tvořily celkem čtyři rodiny, přičemž soubor se skládá ze čtyř žen a čtyř mužů. Rozhovory byly prováděny v rodinách za přítomnosti obou partnerů a často také jejich dětí.

Respondenti zůstávají v anonymitě a jména, která je provází celou praktickou částí, jsou náhodně smyšlená.

Tabulka č. 1 – představení respondentů

	Věk otce	Věk matky	Vzdělání		Zaměstnání	
			Otec	Matka	Otec	Matka
Rodina č. 1	45	42	Středoškolské	Vyšší odborná škola	V soukromé firmě	Sociální pracovnice
Rodina č. 2	27	24	Vysokoškolské	Vysokoškolské	V personální agentuře	Studentka
Rodina č. 3	25	33	Středoškolské	Vysokoškolské	Zdravotník	Lékárnice
Rodina č. 4	28	33	Středoškolské	Vysokoškolské	Manažer kvality	OSVČ - výuka jazyků

7.2 Použité metody a techniky sběru dat

Zvolenou metodou pro výzkum bylo dotazování, technikou byl polostrukturovaný rozhovor. Technika polostrukturovaného rozhovoru neboli rozhovoru pomocí návodu spočívá ve stanovení si seznamu otázek nebo okruhů, které je nutné v rámci rozhovoru zodpovědět. Sled jednotlivých otázek a okruhů závisí na volbě tazatele. Polostrukturovaný rozhovor mi umožnil ponechat respondentům dostatek prostoru pro odpovědi a zároveň neopomenout důležité otázky.

Respondentům byly pokládány otázky, které vycházely z potřeb cílů výzkumu a vytvářely dostatečně velký prostor pro reakce respondentů. Okruhy otázek jsou následující:

- 1) Jaké okolnosti provázely rozhodnutí partnerů, že na rodičovskou dovolenou nastoupil muž?
- 2) Jak ovlivnila tato situace, kdy muž je na rodičovské dovolené, fungování rodiny?
- 3) Jaké vztahy k dětem mají muži, kteří byli či jsou na rodičovské dovolené?
- 4) Jaký vztah mají ženy ke svým dětem v rodinách, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené?
- 5) Jak vnímají partneři postoje okolí ke skutečnosti, že muž je na rodičovské dovolené?

Rozhovory jsem prováděla vždy v domácnosti respondentů. Během třech rozhovorů byly přítomny také děti respondentů, které však nijak významně nenarušovaly průběh mého dotazování. Jeden rozhovor jsem prováděla ve večerních hodinách, a proto již dítě těchto respondentů spalo. Jeden rozhovor trval průměrně dvě hodiny a s předchozím svolením respondentů byl zaznamenáván na multimediální zařízení, čímž bylo dosaženo maximálně přesného záznamu odpovědí.

Jako nevýhodná by se mohla jevit jistá interaktivnost mezi výzkumníkem a respondenty během rozhovoru, neboť výzkumník svými aktivními vstupy ovlivňuje záměrně i nezáměrně množství a povahu informací, které respondenti sdělují. Další nevýhodou může být nemožnost adekvátně verbálně popsat vše, co respondent cítí. V neposlední řadě může problém nastat ze strany výzkumníka v interpretaci řečeného, kdy výzkumník porozumí výpovědi jinak, než bylo ze strany respondenta zamýšleno (10).

Doplňující metodou pro výzkum bylo pozorování, neboť téměř veškeré rozhovory s respondenty probíhaly v jejich domácnosti za přítomnosti dětí. Mohla jsem tedy pozorovat vzájemnou interakci obou rodičů a dětí. Pozorování je samozřejmou částí mnoha výzkumných akcí, které jsou kvalitativního charakteru. Jednání a chování

lidí jsou cílem téměř každého zkoumání, které se týká jedince nebo skupiny. Pozorování nám také pomáhá doplnit náš výzkum o popis prostředí. Pozorování lze ve výzkumu použít k různým účelům (13). V případě této práce může potvrdit výsledky získané pomocí rozhovoru.

Jako druhou doplňující metodu jsem zvolila test maskulinity a feminity, kterým jsem chtěla zjistit, zda může mít vliv na rozdělení rolí v péči o děti a domácnost míra maskulinity a feminity u mužů a žen. Pro určení míry maskulinity a feminity u respondentů jsem zvolila *Test naprogramování mozku* z knihy Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách od autorů Allan a Barbara Peaseovi. Otázky v testu pocházejí z významných studií týkajících se sexuality lidského mozku a jeho hodnocení vyvinula britská genetička Anne Moirová (29). Tento test respondenti vyplnili vždy na závěr našeho setkání.

7.3 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován v průběhu dubna až června 2012. Z původně oslovených deseti rodin se jako vhodné a ochotné ukázaly čtyři rodiny. Z nich tři muži momentálně pobývají na rodičovské dovolené a jeden muž byl na rodičovské dovolené v minulosti. Kritériem vhodnosti byla zkušenost muže se souvislou a dlouhodobou celodenní péčí o dítě a domácnost ať již v minulosti anebo v přítomnosti a alespoň částečná nepřítomnost ženy během této denní péče.

Respondenti byli kontaktováni elektronickou poštou nebo telefonicky. Krátce byli informováni o časové a obsahové náročnosti výzkumu. Dle jejich časových i místních možností jsme si dojednávali schůzky, při nichž byl samotný sběr dat realizován. Před začátkem výzkumu jsem od respondentů nejprve získala informovaný souhlas s audio záznamem celého rozhovoru.

Rozhovor probíhal s rodiči, většinou za přítomnosti jejich dětí. Ty nebyly dotazovány z důvodu nízkého věku a v jednom případě, kdy dcera je již ve věku, kdy by rozhovor mohl být proveden, nebyl poskytnut z důvodu nezájmu. Rozhovor byl

prováděn s oběma rodiči najednou z důvodu možnosti pozorování shody či neshody mezi nimi a možnosti pozorování reakcí na vzájemné výpovědi.

Atmosféra setkání byla vždy příjemná a setkala jsem se s velmi vstřícným postojem respondentů. Myslím si, že rozhovory byly přínosné nejen pro mou práci, ale také pro mě samotnou.

7.4 Analýza dat

Analýza dat byla provedena pomocí shrnujícího protokolu. Tato technika nezachovává úplný text rozhovoru, jelikož se předpokládá, že v textu se vyskytují také informace, které nemají vypovídající hodnotu, nebo že by jeho kompletní transkripce byla nákladná (13).

Shrnující protokol zachycuje pro výzkum důležité momenty z rozhovoru. U některých interpretací jsou ponechány přímé citace respondentů, které tak dokládají jejich mínění, názor a autenticitu.

Analýza je zakončena shrnutím situace každé rodiny, které je doplněno o mé postřehy získané pozorováním, a jsou zde zmíněny výsledky z testu maskulinity a feminity.

8 VÝSLEDKY

RODINA č. 1

Rodinu č. 1 tvoří manželé a jejich dvě dcery. Starší dceři je 18 let a její tatínek s ní byl od jejího roku a půl do tří let na rodičovské dovolené. Mladší dceři jsou 4 roky a na rodičovské dovolené byla maminka. Rodinu jsem navštívila v jejich bytě ve městě. Rozhovoru byli přítomni manželé a mladší dcera.

MATKA

Mamince Katce je 42 let a v době, kdy se narodila první dcera, se kterou byl posléze její manžel Matouš na rodičovské dovolené, jí bylo 24 let. Po narození byla s dcerou doma rok a půl. Dceru kojila do jednoho roku. Má vystudovanou dvouletou sociálně - právní nástavbu. Momentálně pracuje jako sociální pracovnice.

Kvalita života

Katka se domnívá, že vše hodně záleží na penězích. V době před sedmnácti lety nebylo tolik možností, jako je dneska. K lepší kvalitě života by přispělo i to, že by měli auto a že by se daly koupit již hotové příkrmy a nemusela by vše vařit. To vše ale záleží na možnostech a to především finančních. „*Hodně se to točí kolem peněz, ale bydleli jsme ve svém a to základní jsme měli, takže si zas výrazně stěžovat nechci.*“

OTEC

Tatínkovi Matoušovi je 45 let a v době, kdy nastoupil na rodičovskou dovolenou se svou dcerou, mu bylo 27 let. S dcerou potom byl doma rok a půl do jejich tří let. Má středoškolské vzdělání a pracuje v soukromé firmě.

Kvalita života

Matouš se domnívá, že v době, kdy byl na rodičovské dovolené, by bylo snazší, kdyby mohl používat papírové plínky. Ty v té době začínaly, ale byly velmi drahé. Kvalita života prý tedy taky závisí na tom, jak je na tom rodina s financemi. Ale hlavní bylo, že jinak vše potřebné měli a spokojení dokázali být i tak.

Okruhy týkající se obou partnerů:

Jaké okolnosti provázely rozhodnutí partnerů, že na rodičovskou dovolenou nastoupil muž?

V době, kdy se Matoušovi a Katce narodila první dcera, byli oba nezaměstnaní. Na základě společné dohody se rozhodli, že ten, kdo dříve najde práci, tak půjde do zaměstnání a ten druhý zůstane doma. V roce a půl věku dcery se podařilo Katce najít práci v oboru, který vystudovala. Aby nadále rodina nemusela být závislá pouze na dávkách od státu, téměř bez váhání Katka nastoupila do práce. „*Bylo to jediné východisko.*“ Katka prý neměla strach, že by manžel péči o dceru nezvládal. Díky tomu, že byli po určitou dobu s dcerou doma oba dva, měl možnost se věcem, které se týkaly péče o dítě, naučit. „*Kromě nočního vstávání dělal manžel od začátku všechno se mnou.*“

Z primárních rodin si Katka ani Matouš tento model péče o děti nepřinesli, neboť rodiče Katky a Matouše byli narozeni v letech válečných a poválečných, kdy péče o dítě bezvýhradně náležela ženě. Katka říká, že ba naopak, její tatínek neprojevuje větší zájem o vnoučata ani teď.

Jak ovlivnila tato situace, kdy muž je na rodičovské dovolené, fungování rodiny?

Partneři se shodli, že jim toto uzpůsobení fungovalo dobře. Katka věřila Matoušovi, že to doma zvládne, a do práce nervózní neodcházela. Matouš si ale myslí,

že trochu nervózní bývala. Pravdou však je, že Katka by se z žádného jiného důvodu, než právě z finančních důvodů rodičovské dovolené nevzdala. „*Když bych nemusela, tak už bych se dříve do práce nevrátila. Ne že bych dceru manželovi nechtěla nechat, ale já bych si to chtěla sama užít. Myslím si, že jsem to tenkrát lépe snášela, protože jsem byla mladší, bezstarostnější, nezatížená a více věcí jsem si nepřipouštěla. Ale opravdu to není o nedůvěře v manželovy schopnosti. Já jsem si to teď u té druhé dcery velmi užívala a na mateřské jsem byla hrozně ráda.*“ Když čekali druhou dceru, tak Matouš viděl, jak je Katka na rodičovské dovolené spokojená a ani ho nenapadlo, že by měl zůstat doma on. Ačkoliv uvádí, že Katka vydělává více peněz, rozhodli se, že s druhou dcerou zůstane doma ona. Omezili výdaje na minimum a zvládli to. „*Nebylo to lehký po téhle stránce, ale vynahradilo to spoustu jiných věcí. Nikdy bych si na to nechtěla stěžovat, protože to bylo prima.*“

Matouš i Katka se podílejí téměř na všech domácích činnostech. „*My to nemáme rozdělený na mužský a ženský práce. Když vidím, že tady ta práce je, tak to udělám a neberu to jako nějakou degradaci, že vyžehlím haldu prádla. Je to společná domácnost a společná práce.*“ Matouš pere, žehlí, nakupuje, umývá nádobí, akorát nevaří. V době, kdy byl na rodičovské dovolené, Katka musela vždy do zásoby navařit. Co se však týká ostatních činností, podílí se na všem. „*Myslím, že plenky dokážu vyžehlit perfektně, s tou kaší to bylo horší, nejednou byla betonová. Dcera to ale přežila a je z ní pěkná holka.*“ Katka uvádí, že je technický antitalent. Všechny technické věci má na starosti manžel. Co se týká návštěv lékaře, tak s první dcerou chodil Matouš a u druhé dcery když je potřeba, tak jde také on. Jako jedinou nevýhodu Katka považuje to, že Matouš neřídí a není tolik mobilní. Na druhou stranu si vždy poradí jinak a nestojí mu to v cestě.

Matouš si myslí, že celkově má tato situace vliv na soudržnost rodiny. „*Já si myslím, že i ta rodina je celkově pevnější, protože ten chlap zjistí, co ta ženská všechno musí udělat, když je doma, co je to starost o dítě, že to není jenom strčit dítě do kočárku a jednou za týden jej vyvézt ven, že ty děti jsou kolikrát hodně neodbytné a člověk si s nimi musí hrát, aby je zabavil, že se ten chlap dívá jinak na tu ženskou, že oceňuje tu její práci, že to není žádná sranda být na mateřský, že to není žádná dovolená.*“ Katka

si myslí, že každý chlap by si to měl jednou pořádně vyzkoušet. Že to prospělo oběma. „*Neměli by to chlapi brát jako degradaci. Oni by to ocenili, jak ty děti, tak ti chlapi. Já si myslím, že o to děcko se umí přirozeně i ten chlap postarat, když chce. Nevím teda jak u mimina, tuhle zkušenost nemáme, ale od toho roku a půl to jde.*“

Jaké vztahy k dětem mají muži, kteří byli či jsou na rodičovské dovolené?

Manželé se shodli na tom, že si dcery dokážou tatínka více získat. „*Oni mě holky vždycky nějak ukecají. Hlavně ta, se kterou jsem byl doma. Možná je to tím, že jsme spolu byli víc a ona ví jak na mě. Nebo je to mojí povahou.*“ „*Holky si tatku vždycky nějak omotají.*“

Co se týká her, tak Matouš neměl problém s dětmi trávit čas skládáním puzzle, kostek atd. Má velikou trpělivost, kterou Katka postrádá. Na kolo chodily děti také více s tatínkem. S maminkou pak malovaly, hrály si s panenkami či vařily. Pohádky na dobrou noc čte spíše Katka. Prioritou Matouše bylo a je koupání dětí. Když byla první dcera malá a posléze i druhá dcera, od malička je prý koupal výhradně Matouš.

Katka se domnívá, že muži tolik neřeší pořádek, ale to, jak zabavit dítě, jak mu věnovat co nejvíce času. „*Někdy jsem přišla domů a byl tu neskutečný bugr a oni si v tom hrozně hoví. Než aby šel Matouš uklidit, tak si sedl a hrál s malou. Ona je priorita, je ta první. A je fakt, že to nádobí počká, to je spíš jen takový můj zvyk, že doma by mělo být vše v azuru.*“ Katka i Matouš se shodují, že poslední roky, jak jejich dcera rostla, se to Matoušovi začalo vracet, že byl s dcerou doma. „*Myslím si, že máme k sobě bližší vztah, než mají často ostatní otcové ke svým dcerám, i když by bylo dobré se zeptat také jí.*“

Jaký vztah mají ženy ke svým dětem v rodinách, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené?

Katka hodnotí svůj vztah s dcerami jako kladný a naplněný. „*Že by tam byl nějaký negativní dopad z toho, že jsem s tou dcerou tenkrát nebyla doma, to určitě ne.*“

Když Katka začala po roce a půl chodit do práce, dcera byla doma klidná. Byla zvyklá na oba rodiče. Stejně tak dobře zvládala i nástup do školky. *„Více jsem to prožívala já než dcera. Ve školce se jí líbilo, byla bezproblémová.“*

Přirozeně Katce chybělo, že nemohla více trávit čas s dcerou. Jelikož dělala ve státní správě, kde byly dlouhé úřední dny, většinou po příchodu z práce byla společná večeře, koupání a pohádka, kterou zase četla a také u druhé dcery čte převážně vždycky ona. Když přišla Katka z práce v pět hodin a po sedmé dávali dceru spát, tak si dcery užila dvě hodiny. *„Ten čas to je veliký handicap. Mně osobně to chybělo, ten čas, kdy bych s ní mohla být a nebyla jsem, ale myslím si, že ona to tak vůbec nevnímala, že byla s tím tátou, ne s žádnou hlídačkou.“*

Jak vnímají partneři postoje okolí ke skutečnosti, že muž je na rodičovské dovolené?

Katka a Matouš prý nikdy neřešili, že by byl Matouš méně „mužský“, když zůstane doma. *„Mužská ješitnost nebyla na pořadu dne.“* „Šel jsem dobrovolně, ze své vůle a nikdy jsem se nesetkal s negativní odezvou, ba naopak s obdivem.“ Babička s dědečkem od Matouše pomoci nemohli, protože žili mimo město a od Katky to nepřipadalo v úvahu, protože chodili do práce. *„Můj otec je hodně mužský a tohle by nikdy nedělal, ale pokud si o tom někdy něco myslel, tak si to taktně nechal pro sebe. Nikdy nepřišlo na řeč, že jsme si to třeba špatně zařídili.“* říká Katka.

Manželé se shodují, že dneska je více možností pro to, aby muž zvládal péči o dítě a společnost je na to více připravená. *„Já jsem byl všude jediný chlap, byl jsem za exota, ale v tom dobrém slova smyslu. Jezdil jsem s kočárkem a byl jsem sám, dneska potkám spoustu chlapů s kočárkem.“*

Kdybyste se zítra ráno probudili a vše by bylo podle vašich představ, jak by takový zítřek vypadal?

Katka: *„Mně by vyhovovalo být doma a mít na účtu nějakou sumu, která by mi tam chodila po měsíci z práce a já bych byla spokojená, víc bych nechtěla. Já si myslím, že když se mohou oba věnovat děcku, dokud je malý, tak to dělá hodně. Toho mužského*

to obohatí a to děcko tím taky něco získá. Naše holka nemá žádný blok. Teď jak je dospělá, tak chodí s problémy víc za mnou, ale na té základce a střední neměla žádnou zábranu jít s jakýmkoliv problémem za tím tátou. Brala nás nastejno.“

Matouš: „*Já souhlasím, určitě více času a financí.*“

Test naprogramování mozku

Výsledky testu ukazují, že Katka má myšlení naprogramované převážně k ženskému uvažování. Matouš se vyskytuje v poli překrývání, což svědčí o slučitelnosti a zaměnitelnosti myšlení obou pohlaví. Lidé s takovým skóre jsou ve svých úvahách přizpůsobiví a mají předpoklady k přátelským vztahům jak s muži, tak se ženami (29).

SHRNUTÍ

V rodině č. 1 jsem hovořila s oběma manželi za přítomnosti mladší dcery. Navštívila jsem je v jejich domácnosti. Ve výzkumném souboru jsou jedinou rodinou, kde muž byl na rodičovské dovolené v minulosti. Matouš byl na rodičovské dovolené před sedmnácti lety a díky tomu jsem mohla zachytit podmínky, které byly v té době, a porovnat je s těmi, které mají dnešní rodiny a muži na rodičovské dovolené. Manželé také díky vlastní zkušenosti s druhou dcerou, které jsou teprve čtyři roky, srovnávali možnosti tehdejší doby a současnosti.

Kvalitu života oba partneři spatřují v dobrém finančním zabezpečení rodiny, ze kterého se posléze odvíjí další možnosti pro život. Díky dobrému ekonomickému stavu rodiny by mohli její členové trávit více společného času.

Důvody, proč Matouš nastoupil na rodičovskou dovolenou, byly finanční, nicméně této zkušenosti nelituje ani jeden z partnerů. Zpětně oba partneři hodnotí tuto zkušenost jako velmi přínosnou pro celkovou soudržnost rodiny, která je způsobená mimo jiné právě vzájemným lepším pochopením vlastních rolí a sdílením péče o děti a domácnost. Ze svého pozorování mohu říct, že chování partnerů korespondovalo s tím, co říkali. Konverzace mezi nimi byla plynulá, výpovědi jednoho partnera se shodovaly s partnerem druhým nebo se vhodně doplňovali. Celková atmosféra byla velice

příjemná, uvolněná a přátelská. Svoji zkušenost by partneři vřele doporučovali i ostatním párům, neboť v ní opravdu spatřují velký přínos pro celou rodinu.

Matouš na chvíle, které mohl trávit se svou dcerou, vzpomíná rád a domnívá se, že mají pěkný vztah i nadále. Jako možnou příčinu vzájemné náklonnosti vidí právě společný čas strávený v dětství. Matouš byl ve své době velikou výjimkou, jelikož muži na rodičovské dovolené téměř nepobývali. Tyto chvíle však prožíval s radostí a setkával se pouze s pozitivní odezvou. Samozřejmě pozoruje, že dnešní doba přinesla více možností, co se týká péče o dítě, a domnívá se, že rodiny dneska mají lepší podmínky.

Katka tuto zkušenost hodnotí také pozitivně, nicméně jak v rozhovoru zmínila, nic jiného než finanční důvody by ji k takovému rozhodnutí nepřimělo. Nemyslí si, že by dcera utrpěla nějakou újmu tím, že s ní nebyla do jejích tří let, protože ví, že manžel péči o dceru zvládal a ta byla spokojená. Samozřejmě jí však někdy bylo líto času, který nemohla s dcerou trávit. U druhé dcery zůstala na rodičovské dovolené Katka a velmi ji to naplňovalo.

Matouš a Katka se nikdy nesetkali s odmítavým postojem okolí vůči jejich rozhodnutí o rodičovské dovolené. Matouš se ba naopak domnívá, že ho okolí obdivovalo a dostatečnou schopnost péče o dceru mu přiznávalo.

Když se partneři vžili do situace, že by vše bylo podle jejich představ, na prvních místech se objevily finance, které by jim umožňovaly pobývat více společně s dětmi doma. Finance jsou tedy přímou úměrou pro více času, který partneři postrádají i pro sebe navzájem.

Na základě svého pozorování a rozhovoru jsem se domnívala, že Matouš v rodině zastává více mužské práce, ačkoliv neváhá pomoci i s čímkoliv jiným. Katka o sobě též tvrdila, že technickým věcem nerozumí, a proto veškerou tuto práci přenechává na manželovi. Na základě Testu naprogramování mozku se ukázalo, že Katka tíhne k ženskému prožívání a Matouš se vyskytuje ve středu, ze kterého mu nedělá problém přizpůsobit se na obě strany. S výsledky oba souhlasili a krásně je popsali na následující situaci. *„Když jde nakoupit Matouš, tak to je super, protože on neutratí nic navíc. Koupi pouze to, co mu dám na lístku. Když jdu nakupovat já, tak nakoupím vždy tisíc dalších*

věcí. Matouš nevidí, co doma chybí, co by se mohlo hodit atd. V tomhle bych řekla, že je typický chlap.“

RODINA č. 2

Rodinu č. 2 tvoří mladí manželé Milan a Karolína a jejich devítiměsíční dcera. Momentálně očekávají druhé dítě. Bydlí v menším městě u Brna, kde zakoupili byt. Do Brna dojížděli za prací a studii. Na rodičovské dovolené byl od začátku Milan a Karolína pokračovala ve studiích. Rodinu jsem navštívila v jejich bytě a rozhovor probíhal za přítomnosti celé rodiny.

MATKA

Karolíně je 24 let a studuje pedagogickou fakultu, obor matematika a hudební výchova. V době, kdy se narodila dcera, měla před sebou poslední rok studií. Dceru kojila plně do čtyř měsíců, posléze když opět otěhotněla, se jí mléko ztratilo. Momentálně již do školy nedojíždí kvůli pokročilému stádiu těhotenství a také kvůli tomu, že je v poslední etapě studií a měla by psát diplomovou práci.

Kvalita života

Za kvalitní život oba partneři považují, když mají dostatek času pro sebe navzájem a pro své děti, jsou schopni být otevření svému okolí a vážit si ho. *„Kvalitní život je, když večer můžeme ulehnout s pocitem, že vše, co jsme přes den udělali, mělo smysl a bylo dobré, Bohem požehnané a v souladu s Jeho vůlí.“*

OTEC

Milanovi je 27 let a momentálně je na rodičovské dovolené. Před narozením dcery pracoval v personální agentuře. V této chvíli celodenní péči o dítě sdílí s manželkou, která je také doma.

Kvalita života

Milan s Karolínou se v pohledu na kvalitu života doplňovali. „*Důležité je, když dokážeme být šťastní a neděláme si zbytečné vrásky – jsme schopni ve všem důvěřovat Bohu.*“ Byli by rádi, kdyby si tento postoj udrželi i v případě, že by byli v existenčních problémech, které s sebou často mohou přinést i změny priorit.

Okruhy týkající se obou partnerů:

Jaké okolnosti provázely rozhodnutí partnerů, že na rodičovskou dovolenou nastoupil muž?

Milan a Karolína otěhotněli v době, kdy Karolína měla před sebou závěrečný rok v magisterských studiích, a Milan byl zaměstnaný. Dle jejich slov si celé těhotenství lámali hlavu, jak bude Karolína studovat a u toho se ještě starat o miminko. Přemýšleli o možnosti koupě bytu v Brně, kde Karolína studovala, aby to měla blízko do školy a mohli jim s hlídáním pomáhat kamarádi. Byty byly ale drahé, a tak zvolili byt v malém městě 20 km u Brna. Asi dva měsíce před porodem si Milan uvědomil, že by mohl jít na rodičovskou dovolenou on. „*Já už jsem na to myslel dávno dříve, že bych jednou rád šel u jednoho nebo dvou dětí na rodičovskou. Karolína nechtěla, chtěla jít sama na mateřskou.*“ Nakonec však Milan přehodnotil svou současnou práci, ve které nebyl zcela spokojený. „*Práce mě nenaplňovala, ale to, že bych se mohl starat o naše děťátko, mě naplňovalo.*“ Milan nejprve uvažoval o změně práce, jenže když zjistil, že by nedostal dovolenou v době, kdy se mu narodí dítě, byl stále více přesvědčen, že je nejlepší možnost odejít na rodičovskou dovolenou. „*Zabili jsme dvě mouchy jednou ranou.*“ Původním plán byl takový, že první půl rok bude na rodičovské dovolené Milan a posléze Karolína. Nakonec Milan zůstal na rodičovské dovolené i nadále a momentální dohoda manželů je taková, že až se narodí druhé dítě, Milan bude stále na rodičovské dovolené a jestliže Karolína dokončí studia, do práce půjde ten, kdo dříve sežene zaměstnání.

Z primární rodiny si Karolína vzor otce v péči o dítě nepřinesla, protože jí otec zemřel, když byly Karolíně dva roky. Milan však pochází ze sedmi dětí a přiznává, že je mezi nimi značný věkový rozdíl a o nejmladšího sourozence, který je o 17 let mladší, se několik měsíců staral, protože maminka byla v nemocnici a lázních a tatínek chodil do práce. Nejedná se tedy ani tolik o vzor jako o zkušenost, kterou si z primární rodiny přinesl. Na tyto chvíle vzpomíná rád a není si vědom nějakých úskalí.

Jak ovlivnila tato situace, kdy muž je na rodičovské dovolené, fungování rodiny?

Karolína a Milan jsou spokojení, že se mohou oba starat o svou dceru a váží si této jedinečné situace, kdy mohou být takto všichni společně doma. Myslí si, že má dcera výhodu, že vyrůstá s oběma rodiči. „*Já si myslím, že je to šťastné dítě, já bych na jejím místě šťastný byl*“ říká Milan. Dcera Maruška je velmi klidné a samostatné dítě. Manželé samozřejmě nevědí, do jaké míry je to dáno tímto stylem péče anebo dědičnými dispozicemi, protože Karolína prý byla od mala také velmi společenské dítě a později velmi ráda chodila do školky. Karolína je šťastná, že jsou všichni spolu, že je doma Milan a stará se o Marušku. Ona je momentálně v šestém měsíci druhého těhotenství a její možnosti péče o dceru jsou omezené. Nemůže jí například zvedat a nosit a je také častěji unavená.

Karolína je za tuto zkušenost ráda i z jiných důvodů: „*Když vidím, s jakým nasazením a obětováním se Milan o Marušku stará, tak mě to pouze utvrzuje v tom, že jsem si vybrala skutečně nejlepšího partnera, jakého jsem mohla.*“ Milan na základě této zkušenosti získal obdiv vůči ženám, které ve většině případů zůstávají na rodičovské dovolené. „*Ta starost mi přijde extrémně náročná. Myslím si, že kdybych se jednou vracel domů z práce a doma byl třeba nepořádek, tak že si neřeknu, co ta ženská tady asi celý den dělá?*“ Myslí si však, že ženy mají pro tuto péči větší předpoklady a zvládají více věcí najednou. „*Žena spánek dítěte využije k tomu, aby doma uklidila, muž ho využije k vlastnímu odpočinku, protože si prostě myslím, že muž potřebuje více ten svůj klid.*“

Co se týká finančních možností, nechtějí si manželé stěžovat. Karolína pobírá sirotčí důchod a Milan rodičovský příspěvek. Z těchto příjmů vychází na každý měsíc. Milan je rád, že sociální systém v České republice umožňuje pobírat rodičovský příspěvek po dobu tří let. „*Nedovedu si představit rodičovskou dovolenou na západě nebo na severu, kde jsou doma půl nebo jeden rok. Mám strach, že se to u nás taky změní, když se tak ve všem snažíme přizpůsobovat západu.*“ Byt, ve kterém momentálně žijí, zakoupili těsně po porodu z vlastních úspor a z peněz půjčených od rodičů, a tedy nejsou vázáni žádným úvěrem. Tento byt však považují za startovní bydlení a do budoucna uvažují o stěhování.

Co se týká rozdělení činností spojených s péčí o domácnost, nemají manželé jednotlivé činnosti nějak striktně rozdělené. Nicméně to v rámci rodiny funguje tak, že Karolína si častěji vzpomene, co je potřeba udělat a poté se dohodnou na tom, kdo to udělá. Milan si však stěžuje, že Karolína si moc často vzpomíná na to, co ještě je třeba a Milan to bere jako výtky, ačkoliv to tak Karolína nemyslí. Oba se shodli na tom, že před narozením Marušky se Milan více angažoval v péči o domácnost. Momentálně nežehlí, ačkoliv před porodem žehlíval, a když byla Maruška kojenec, tak žehlíval plenky. Vaření se věnuje především Karolína a Milan Marušce příslušné jídlo ohřívá. V péči o Marušku se více angažuje Milan vzhledem k tomu, že první půl rok Karolína ještě chodila do školy a teď se vzhledem k těhotenství nemůže o Marušku starat tak, jak je potřeba.

Manžele ještě trochu mrzí, že z časových důvodů nezvládají navštěvovat volnočasové aktivity pro rodiče s dětmi a vlastně tak celkově mají ve svém okolí málo přátel, protože nejvíce přátel zůstalo v Brně, kde studovali a pracovali anebo v městech, odkud pochází. Doufají však, že se to změní.

Jaké vztahy k dětem mají muži, kteří byli či jsou na rodičovské dovolené?

V prvním půlroce po porodu ještě Karolína studovala, a tak téměř každý den celá rodina jezdila do Brna, kam Karolína chodila do školy a během té doby se o Marušku Milan staral. Během hodin, které Karolína trávila ve škole, jezdil s kočárkem kolem školy, Marušku přebaloval, chlácholil a o přestávkách vozil Karolíně na kojení.

Vzpomíná, že Maruška vždycky plakala, když ji odnášel od prsu maminky, ba dokonce byla našťvaná na Milana. „*Neuvědomovala si, že jsem jí k tomu prsu přinesl, ale jen to, že ji беру pryč. Neuvědomovala si, že jsem jí k tomu prsu přinesl, ale to, že jsem jí k němu už dlouho nepřinesl, takže když jsem jí přebaloval před kojením, tak jí to hrozně vadilo, že to protahuji nějakým přebalováním, když ona má hlad a chce být u té maminky, tak jsem měl takový pocit, že je na mě našťvaná, že jí to prso nedám, ale maminka ano. To se změnilo, když jsem jí mohl nabídnout také nějaké jídlo. To ke mně získala vztah, alespoň jsem z toho měl takový pocit, že když jsou děti fixované jenom na prso, tak jsou fixované na matky. Ačkoliv celkově jsem se o ni staral víc než Karolína, ona byla důležitější.*“ Karolína kojila do necelého půl roku, a když přišla opět do jiného stavu, kojit přestala.

Momentálně je Maruška velice bezproblémové a samostatné dítě. „*Jednou jsme ji zkusili dát na víkend k babičce. Měli jsme strach, že bude na nás našťvaná. Když jsme ale v neděli přijeli, tak byla úplně vysmátá a prý i celý víkend byla v pohodě.*“ Manželé mají pocit, že čím více lidí se o dítě stará, tím více by mohlo být společenské.

Milan spatřuje výhodu své výchovy v tom, že Maruška není prý tolik rozmazlená jako ostatní děti, které vychovávají hlavně maminky. „*Ženy na pláč a celkově na dítě reagují hodně citově, snáze se do něj vcítí, až jsou nakonec taky smutné, protože dítě pláče a už mu třeba nevysvětlí, že ten pláč je zbytečný. Dítě pak už nepláče proto, že se mu třeba něco stalo, ale proto, že se mu líbí, že je chlácholeno. Mám pocit, že to některé maminky nerozeznají.*“ Pokud se Marušce něco stane, Milan se jí chvilku snaží uklidnit a posléze jí vysvětluje, že například to, kvůli čemu pláče, nepotřebuje a nabídne jí jinou alternativu. Řídí se heslem, že není většinou tolik důvodů k pláči, jako k radosti.

V prvním půlroce navštěvoval Milan s Maruškou masáže kojenců. Tam se setkal s velmi přívětivou reakcí instruktorky, která se s tatínkem na rodičovské dovolené ještě nesetkala. „*Ta mě chválila, že jsem šikovný. Ještě více jsem se cítil hrdý, když nás obdivovala kvůli tomu, že se pokoušíme o bezplenkovou metodu.*“ Manželé uvažovali ještě o plavání s dětmi, ale kvůli nedostatku času jej nenavštěvují. Milan uvádí, že by se rád scházel s maminkami a jejich dětmi. „*Já jsem více komunikativní v prostředí holek*

než chlapů. Nevím, o čem se baví tatínkové, ačkoliv ti, co jsou na rodičovské dovolené, musí mít podobné věci k řešení. “

Při konfrontaci s muži, kteří jsou zaměstnáni na plný úvazek a jejich ženy jsou na rodičovské dovolené, se Milan někdy cítí jako „flákač“ a prý by se více potřebný cítil v případě, kdy by Karolína chodila do práce. Karolína však tvrdí, že se Milan doma nezastaví. Milan se cítí v poslední době hodně unavený, což souvisí ještě s tím, že se věnuje téměř každý víkend skautům jako hlavní vedoucí. Ačkoliv ho to v poslední době příliš nenaplňuje, bere to jako zodpovědnost, kterou musí plnit. Milan má pocit, že nezvládá mužské práce, které jsou potřeba v jejich domácnosti, a není spokojený, jak to u nich doma vypadá. Uvádí, že vyrůstal v bytě a svým otcem k technickým dovednostem nebyl vedený. *„Otec vše dělal sám a já se mohl jenom dívat. Často mi říkal, ať na nic nesahám, abych to nezničil. Dívat se ale člověka moc dlouho nebaví.“* Manželé uvažují do budoucna o stěhování, Karolínin sen by byl rodinný dům, Milan však neví, zda to zvládnou. Proto možná na podzim využijí nabídku Karolínina dědečka a zkusí bydlení na zkoušku v jeho rekreační chalupě.

Jaký vztah mají ženy ke svým dětem v rodinách, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené?

Karolína uvádí, že v období, kdy kojila malou Marušku a manžel ji vozil v kočárku kolem školy, byla klidná. *„Věděla jsem, že je s ním a že to zvládne. Taky jsme byli domluvení, že kdyby se cokoliv dělo, tak že mi zavolá.“* Přiznává, že kdyby Marušku hlídal někdo cizí, nervózní by byla. V době, kdy Marušku plně kojila, viděla, jak dcera špatně snáší, když od ní odchází. Teď, když je malé devět měsíců, se oba manželé shodují na tom, že je Maruška spokojená s oběma rodiči. *„Víceméně se zdá, že je jí jedno, kdo tady s ní zůstane, někdy se zdá spokojená i bez nás. Například minulý týden jsme byli v menze a malá spala. Tak jsme ji dali korbičku z kočárku na zem, aby nevypadla, kdyby se probudila. Skrz sklo jsme na ni viděli. Ona se samozřejmě během našeho oběda probudila. Ale byla úplně klidná. Začala se stavět na nohy a potom vyhodila z kočárku jednu hračku. Přišel k ní úplně cizí pár a pomalu se k ní začali*

přibližovat. Chtěli ji hračku podat. Ona s nimi navázala úplně bezproblémový kontakt a smála se na ně. “

V celkovém hodnocení mateřského přístupu Karolína spatřuje maminky jako ty více rozmazlující a tatínky jako ty přísnější. Sebe hodnotí jako střed. Některé styly výchovy přejímá od manžela.

Karolína je šťastná, že mohou momentálně sdílet péči o dceru s manželem.

Jak vnímají partneři postoje okolí ke skutečnosti, že muž je na rodičovské dovolené?

Manželé se setkali s různými reakcemi na jejich rodinné uzpůsobení. Rodiny obou partnerů jejich rozhodnutí přijali velmi kladně a s úlevou, protože si lámali hlavu s tím, jak bude Karolína studovat a u toho se ještě starat o dítě. Ačkoliv se z počátku možná nepatrně obávali, jak bude Milan tuto úlohu zvládat, jelikož ve svém okolí neznají žádného muže, který by byl na rodičovské dovolené, a měli pocit, že této starosti je schopná pouze žena, po prvních zkušenostech je starosti opustily. Jak Milan uvádí, jedinou starostí jeho rodičů bylo, zda to budou zvládat finančně, ale jinak jim to vzhledem k jejich situaci přišlo jako dobrý nápad.

U širšího okolí se manželé setkali i s názory, které vyjadřovaly nesouhlas či nedostatek pochopení. *„Někdy mám pocit, že si lidi myslí, že ten náš systém je příliš jednoduchý, protože Karolína je doma a studuje a já jsem doma a ulívám se z práce. Někdo to má tak, že muž pracuje a žena studuje a ještě se stará o dítě, což mi přijde dost náročné a nevím, jak to zvládají, protože i teď v našem stavu nemám pocit, že by to bylo něco jednoduchého.“* Karolína má někdy nepříjemný pocit, když řekne, že je manžel na rodičovské dovolené. *„Jakoby si někteří lidé mysleli, že se neumím o Marušku postarat. Lidé se diví, někteří řeknou, že to je fajn a někdy se dívají tak divně. Ale většinou se z toho otřepu a víc mě to nemrzí.“*

Otázka pro oba partnery: Kdybyste se zítra ráno probudili a vše by mohlo být podle vašich představ, jak by takový den vypadal?

Milan by byl rád, kdyby zvládl dát do pořádku jejich byt, aby opravil, co je třeba opravit a vše bylo pěkné. Poté by rád připravil Karolíně snídani, protože už to hodně dlouho neudělal a pak by si chtěl více hrát s Maruškou, čímž by vytvořil podmínky pro Karolínu, která by mohla v klidu dopsat svou diplomovou práci.

Karolína souhlasí s Milanem, navíc by pak byla ráda, kdyby se před Maruškou s Milanem nehádali, protože je na ní znát, že to vnímá a je z toho rozrušená. Ačkoliv se jedná o občasné výměny názorů, byli by oba rádi, kdyby k nim nedocházelo.

Test naprogramování mozku

V rámci testu vyšel u Milana vyšší skóre než u Karolíny. Karolína se vyskytuje na spodní hranici pásma překrývání a Milan ve spodní části pásma feminity. Milan je na rodičovské dovolené rád a dobrovolně. K malé Marušce má velmi vřelý citový vztah.

SHRNUTÍ

S rodinou č. 2 jsem se setkala v jejich bytě a celému rozhovoru byla přítomna devítiměsíční Maruška, která byla v průběhu celého rozhovoru v dobrém rozpoložení, na můj příchod reagovala bezproblémově, neprojevila žádnou nejistotu nebo strach. V průběhu rozhovoru si hrála ve vedlejším pokoji, který byl blízko kuchyně, ve které jsme seděli, nebo spinkala. Kontaktovala se s oběma rodiči a reagovala na ně úsměvem a projevy radosti. Ve výzkumném souboru jsou jedinou rodinou, kde se v celodenní péči o dítě angažují oba rodiče, ačkoliv rodičovský příspěvek pobírá otec. Rodina v srpnu očekává narození druhého dítěte. Manželé jsou spokojeni s tím, že mohou být spolu a považují to za jedinečné chvíle.

V hodnocení kvality života vychází partneři ze vzájemné lásky a spirituálního zakotvení, neboť oba partneři jsou katolíci. Harmonický život v souladu s Boží vůlí je pro ně základem, od kterého se odvíjí kvality života.

Důvodem, proč Milan nastoupil na rodičovskou dovolenou, byla nedokončená studia jeho manželky. V prvním semestru jezdila celá rodina do Brna, aby Karolína

mohla chodit do školy. Druhý semestr měla Karolína pouze praxi a také z důvodu těhotenství pobývala více doma. Manželé se shodují, že ačkoliv jsou na péči o dítě a domácnost dva, tak si ani jeden neodpočine a Karolína na diplomce příliš nepokročila kvůli značnému rozptylu doma. V celkovém hodnocení vlastní situace se objevuje u obou partnerů spokojenost s tím, že mohou péči o malou Marušku sdílet oba, jednotlivě se však Karolína cítí vystresovaná ze školy, protože prý nemá tolik času, kolik by potřebovala a je díky těhotenství více unavená. Milan se v poslední době cítí také unavený a nespokojený s tím, jak zvládá péči o domácnost.

Manželé se během doby, kdy pobývá Milan na rodičovské dovolené, setkali s různými reakcemi okolí. Důležité pro ně je, že nejbližší rodiny jejich rozhodnutí přijali pozitivně a podporují je. V širším okolí se setkali i s odmítáním nebo nepochopením, ale jak se oba shodují, pokud se jedná o hodnocení cizích lidí, nijak více je to nezraňuje.

Když se partneři vžili do situace, kdy by mohlo být vše podle jejich představ, na prvním místě se objevil lepší stav společného bydlení, více času, který by vyplnili věnováním se Marušce, Karolína dopsáním diplomky, Milan pomocí Karolíně s domácími činnostmi.

Na základě svého pozorování a rozhovoru na mě oba partneři působili velmi klidně. Aktivita partnerů může být dána jejich vrozenými dispozicemi a vlivem okolí. Oba jsou teď ve fázi, kdy se cítí být unavení a to může ovlivnit i mé vnímání jejich životního tempa. Milan si stěžoval, že není spokojený s tím, jak zastává mužské práce v rodině. Na základě Testu naprogramování mozku se Milan vyskytuje ve škále feminity a pro technické úkony nemusí mít zcela vhodné dispozice. Sám přiznává, že k mužským pracím v primární rodině veden nebyl a také teď mu jakákoliv technická práce déle trvá. S výsledkem testu partneři souhlasili.

RODINA č. 3

Rodinu č. 3 tvoří mladí manželé a jejich syn, kterému je rok a půl. Žijí ve městě, kde před třemi roky zakoupili a zrekonstruovali byt, ve kterém momentálně bydlí a ve

kterém jsem je navštívila. Oba manželé před narozením syna pracovali ve městě, kde žijí. Do šesti měsíců byla doma se synem Klára a posléze se s manželem vystřídali, manžel odešel na rodičovskou dovolenou a Klára se vrátila do práce. Rozhovor probíhal ve večerních hodinách za přítomnosti obou partnerů. Syn již spal.

MATKA

Kláře je 33 let, vystudovala farmakologii a pracuje jako lékárnice. Syna Reného kojila do šesti měsíců a stejnou dobu také pobývala na mateřské dovolené. Po šesti měsících se vrátila do práce.

Kvalita života: Oba manželé vnímají kvalitu života v závislosti na zdravotním stavu. *„Když nejsou nemoci a jsme zdraví. Ted' skrz toho malého to vnímáme jako důležité daleko víc. A pak samozřejmě štěstí a láska.“*

OTEC

Mirkovi je 25 let, vystudoval střední zdravotnickou školu a před nástupem na rodičovskou dovolenou pracoval jako zdravotník na psychiatrické léčebně.

Kvalita života: *„My jsme rodina zatížená na to zdraví. Takže to je na prvním místě. Když není člověk zdravý, tak nemůže být ani šťastný. Ted' tolik lidí umírá na rakovinu, to je šílený.“*

Okruhy týkající se obou partnerů:

Jaké okolnosti provázely rozhodnutí partnerů, že na rodičovskou dovolenou nastoupil muž?

Hlavním a jediným důvodem, proč Mirek nastoupil na rodičovskou dovolenou, byly finanční důvody. Klára jako magistra farmacie má vyšší plat, a proto se již během

těhotenství manželé domluvili, že po prvním půlroce se Klára vrátí do práce a Mirek nastoupí na rodičovskou dovolenou. „*Domluvili jsme se, že Mirek je zodpovědná, kompetentní osoba pro péči o dítě.*“ Manželé před dvěma lety zakoupili byt, který kompletně zrekonstruovali. Mají úvěr z banky a ještě na několik let vysoké splátky. Poté, až by splátky poklesly, plánují druhé dítě, se kterým by na rodičovské dovolené zůstala Klára. Mirek, ačkoliv je za tuto zkušenost rád, znovu by na rodičovskou dovolenou nešel. „*Já mám toho kluka rád, je to můj syn, udělal bych pro něj úplně všechno na světě, ale není to ono. Kdyby byla na rodičovské Klára, tak by si to asi užívala víc. Já si toho užívám, ale v rámci toho, že mi nic jiného nezbyvá.*“ V primárních rodinách manželé vzor nemají, o děti se vždy staraly matky. Finance byly důvodem k rozhodnutí. „*My bychom asi s penězi vyšli, ale bylo by to bez rezerv. Kdyby se nám něco rozbilo nebo stalo, nebylo by kde čerpat. Nemohli bychom nikam jet. Říkala jsem, že takhle žít nechci, že nechci počítat, jestli koupím tři rohlíky nebo pět rohlíků. Že chci klukovi něco dopřát. My nežijeme špatně. Člověk šetří i tak, ale nehlídá každou korunu.*“

Klára plně kojila syna do půl roku jeho věku. Poté začali používat příkrmy na oběd, později na svačiny. Když nastoupila do práce, mohl manžel s Reném za ní kdykoliv přijít, protože pracuje pouze pět minut od domu a v práci nikomu nevadili. Klára Reného v práci nakojila nebo si mléko odstříkala a večer Renému z tohoto mléka uvařila kaši. V devíti měsících dětská lékařka řekla, že už to nemá mnoho významu, a tak Klára přestala kojit úplně. René prý proplakal jeden víkend a poté si zvykl.

Klára uvádí, že jí je stále líto, když odchází do práce, ale snaží se na to nemyslet. „*Jsou dny, kdy je mi to líto víc a vím, že bych s ním chtěla být, ale pak si říkám, že by to bylo s odřenýma ušima. Snažím se malého psychicky nedeptat. Nijak to nechci dramatizovat nebo se před tátou předhánět. Nejsem hysterka.*“ Klára vzpomíná, jak jí známí říkali, že to určitě dopadne nakonec tak, že do práce nepůjde. „*Říkala jsem jim, že když se na to nebudu cítit, tak že prostě nepůjdu, svět se nezboří. Ale cítila jsem se tak normálně, žádný psycho, že by to bylo nějaké odervání dítěte to vůbec. Prostě jednoho krásného dne jsem vstala a šla do práce.*“

Jak ovlivnila tato situace, kdy muž je na rodičovské dovolené, fungování rodiny?

René je velmi aktivní chlapec, se kterým se rodiče téměř nezastaví. Od mala u ničeho dlouho nevydrží a nerad se chová nebo mazlí. *„Asi je na hraně s hyperaktivitou, ale vyloženě hyper není. Jen se musí pořád něco dít. Je fakt, že musíme fungovat oba, že to nejde, aby jeden vypnul.“* Každý den vstávají všichni společně a Klára musí do práce odcházet nenápadně, protože jinak jsou odchody dramatické. *„On nerve ani tak proto, že odchází máma, ale proto, že někdo odchází, třeba i teta nebo babi. To dělá od doby, kdy chodí. Takže odcházím bez loučení.“* Rodiče uvádí, že hodně záleží na tom, jak se malý René vyspí, protože je hodně náladový. *„Když má svůj den, tak hodně zlobí. Výzdobu máme všechnu zničenou, protože on vše vyhazuje, trhá a hlavně hrozně řve. To pak člověk nic neudělá celé dopoledne.“* Oba manželé se shodují, že nejvíce unavující je řev Reného. *„To není pláč, on zkrátka křičí. Naše nejčastější otázka je, co zase řveš?“*

Mirek každý den pro Reného vaří v parním hrnci, který si velmi chválí. *„To není žádné vaření, zkrátka tam vše, co chceme vařit, nandám a zapnu na příslušný čas a pak to jen namixuju nebo ted' už jen našťouchám.“* Kupované přesnídávky používají jen tehdy, pokud jedou na výlet. O víkendu vaří Klára, ale uvádí, že vaří pouze jednoduchá jídla, protože René vyžaduje její pozornost. Prý je nerad o víkendu s tátou a užívá si přítomnosti mámy. To Mirka mrzí. *„Já jsem ten blbec, který s ním je doma, ale jakmile je tady kdokoliv jiný, tak na mě prdí.“* Klára však říká, že když Mirek například odejde z domu, tak se po něm René ptá a hledá ho.

Kromě vaření Mirek ještě nakupuje a snaží se dělat některé domácí práce. *„Není toho moc, když mám hlídat, aby bylo umyté nádobí a zároveň nebyl špinavý koberec tak to mě ničí.“* Mirek s Klárou mají dohodu, že když Klára přijde z práce, bude čistá kuchyň. *„Chápu, že jinde je bordel, ale hlavně aby tam nebylo zaschlé nádobí. Já chápu, že můj úklid vypadá jinak, než úklid chlapa. Já přijdu z práce a věnuju se malému a až když pak usne, tak začnu fungovat a teprve si uklidím.“* Mirka nejvíce štve, že mu René nedává žádný prostor pro to, aby zastal technické práce v domácnosti,

okolo auta, zahrady u babičky atd. „*Já bych potřeboval tady v tom bytě něco udělat, ale když to nejde. Buď mi kluk někam zmizí anebo leze za mnou na žebřík. Tady se dá něco opravdu udělat jen tehdy, když jsme doma všichni a jeden je s malým. A to mě nenaplnuje, když jako chlap nic neudělám a není za mnou nic vidět.*“ Všeobecně partneři hodnotí tuto situaci jako únosnou, ale náročnou. Vše je to ale spojeno s temperamentem malého Reného, který dává rodičům svou aktivitou zabrat. Nicméně tato situace nevede u partnerů ke konfliktům.

Jaké vztahy k dětem mají muži, kteří byli či jsou na rodičovské dovolené?

Mirek hodnotí svůj vztah s Reném jako kamarádský. „*Já na něj nešišlám, bavím se s ním normálně, asi s ním nemluvím jako s dítětem. To je jasný, že mu třeba něco vysvětluju, ale nebudu z něj dělat blbce, když on ví, rozumí, i když moc nemluví. Chci se s ním bavit normálně.*“ Klára se domnívá, že to spolu kluci dobře zvládají. Klára si myslí, že jsou na sebe kluci docela fixovaní. Je ráda, že je Mirek mladý a s Reném si dokáže opravdu vyhrát. Tuto kreativitu přikládá právě jeho nižšímu věku. Domnívá se, že někteří tatkové v jejím věku by si už tak hrát s dítětem nedokázali. Mirek souhlasil, ale připouští, že ho to taky stojí hodně energie.

Výhody pobytu na rodičovské dovolené Mirek nedokáže popsat. „*Dělám to, protože to tak musí být, ale nemám srovnání s tím, jaký by to bylo, kdybych klasicky chodil do práce.*“ Připouští, že určitě bude mít o Reného větší strach, až se o něj nebude starat a nastoupí zpátky do práce, což bude za půl roku v Reného dvou letech. René by měl nastoupit do jesliček. Jelikož Mirek pracuje na dvanácti hodinové směny a některé jiné dny má volno, mohl by se v těchto dnech o Reného starat.

Klára i Mirek chodí společně s Reném na plavání pro děti. Jednou týdně chodí ještě Klára s Reném sama na cvičení pro děti. To navštěvují vždy ráno před prací. Mirek si chodí malého vyzvednout, doprovodí Kláru do práce a pak již pokračují spolu. Na jiné aktivity pro rodiče s dětmi Mirek ani Klára nechodí, protože se jim moc nezamlouvá styl těchto setkání. „*Mám pocit, že máme tak z devadesáti procent odlišné metody a nechci vyvolávat konflikty. Nesnáším ty alternativní typy maminek nebo druhý extrém – maminky radilky, co ví, jak by vše mělo být. Znáám se a mám strach, že bych*

jim něco nevhodného řekl a pak by si o nás mysleli kdovíco.“ Klára se přidává, že také raději stráví ten čas jinak. *„Kamarádka mi říkala, že se tam kolikrát ty mámy sejdou a začnou kecat a o děcka se nestarají. To já si raději budu hrát s tím klukem doma anebo půjdeme ven, než abych se někde realizovala. Ty mámy pak mají svoje blogy na internetu a to my nejsme blogová rodina.*“ Mirek by se například rád setkal s nějakým mužem na rodičovské dovolené, ale žádného nezná. *„Jsme exoti, i na sociálce ta paní moc netušila, co po ní chceme.*“

Jaký vztah mají ženy ke svým dětem v rodinách, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené?

Klára s Mirkem mají rozdělenou péči o Reného tak, že do doby, než přijde Klára z práce, stará se o Reného a částečně o domácnost Mirek a posléze, když přijde Klára z práce, přebírá péči o Reného pro zbytek dne a noci ona. *„V noci má malý mě, to je asi pozůstatek kojení, k Mirkovi by v noci nechtěl.*“ Mirek je rád, že nemusí k malému v noci vstávat, protože ačkoliv je s ním již rok doma, dosud si nezvykl na každodenní vstávání o půl sedmé ráno. Domnívá se, že ženy jsou možná pro vstávání k malému dítěti lépe naprogramované.

Klára chodí do práce na osm hodin, ale různě se jí střídají ranní a odpolední směny. Přiznává, že ten čas, který může věnovat Renému po odpolední směně, je velice krátký, protože chodí domů po šesté hodině. Když však přijde domů, snaží se věnovat malému a buď si hrají, nebo jdou ven, k babičce atd. *„Víceméně jedu na plný úvazek v práci a pak ještě doma. Je pravda, že v práci mi říkají fretka.*“ Klára je však spokojená, uvádí, že pokud se jednou rozhodli pro dítě, věděli, že se nebude jednat o procházku růžovým sadem. *„Jednou jsem potkala známou a ta mi vyčetla, že jsem na mateřské a jsem namalovaná! Že to stíhám se malovat. Jiná se mi zase divila, že vařím! Přijde mi, že dneska spoustu ženských těhotenství bere, jako kdyby se jim něco přihodilo, jak kdyby se jim něco stalo. Ale tak dítě jsem chtěla a snad jsem předpokládala, že se mi nenarodí panenka do kočárku a že budu muset nějak fungovat.*“

Klára připouští, že jí smutno bývá, ale když vidí, jak to Mirek s Reném zvládá tak v pohodě, tak se jí uleví.

Jak vnímají partneři postoje okolí ke skutečnosti, že muž je na rodičovské dovolené?

Rodiny obou partnerů přijaly jejich rozhodnutí o plnění rodičovské dovolené bez problémů. U přátel a kolegů se partneři setkali s různými názory. Některé byly nevěřící a odmítavé, některé povzbuzující. Kamarádi Mirka se mu prý často smáli. *„Říkali mi, že vyměknu, že stejně nepůjdu. Když jsem to nakonec zvládl, tak to třeba vzali zpátky a dokonce mi řekli, že to zvládám lépe než jejich manželky, že ony často hysterčí.“* V práci se Mirek setkal s protichůdnými názory. *„Někteří kolegové mě vyloženě povzbuzovali, že proč bych nešel, když na to mám školu. Jiní ale vyloženě řekli, že to nemůžu zvládnout. Největší problém z jejich pohledu je přebalování. Z mého pohledu ne, v práci přebaluju třeba stokilový lidi a to jsou jiný hovínka.“* Mirka hodně povzbudilo, když mu kolegyně z práce řekla, že by takového živého kluka, jako je René, asi nezvládla. Když si Mirek uvědomil, že to vlastně zvládá každý den, dodalo mu to energii.

Klára vzpomíná, že překvapivě poprvé se s částečným nepochopením setkala na úřadu, když šla vyřizovat příspěvky. *„Tak já se tam jdu zeptat, jaké jsou podmínky, a oni na mě koukali jako na krkavčí matku, že nechci zůstat doma. Jindy jedna holka, co dostala byt od rodičů, mi řekla, jestli to jako myslím vážně, že nechám Reného doma s tátou a sama půjdu do práce. Takhle soudí lidi, kteří si nedovedou představit, že taky musíš něco splácet.“* Klára i Mirek se shodují, že na základě této zkušenosti se přestali s některými známými scházet. *„Ten čas je tak vzácný, že nám to není zapotřebí.“*

Manželé čerpají povzbuzení od lidí, kteří jsou jim nakloněni. *„Sousedka říká, že se Mirek stará líp než některý mámy.“* Mirek přiznává, že jim nic nechybí a jsou soběstační.

Otázka pro oba partnery: Kdybyste se zítra ráno probudili a vše by mohlo být podle vašich představ, jak by takový den vypadal?

Klára by byla ráda, kdyby nemusela chodit na osm hodin do práce a mohla by tam být kratší dobu. Oba partneři se pak shodují na tom, že by jim nevadila ani tak vysoká aktivita Reného, ale to, jak křičí. *„On ráno vstává s tím, že řve, a to člověka ničí“*

dopředu. Někdy na něj fakt náladu nemám, protože to celý den běháš jako pitomec a on nám schovává věci jako antikoncepci či klíče od auta do odpadkového koše.“ Proto manželé považují za příjemnou představu to, že by se ráno probudili a René by nekřičel. Oni by vstali, a kdyby Klára nemusela do práce, odjeli by na vysněnou chatičku, která zatím ještě neexistuje, ale kterou by si někdy v budoucnu rádi pořídili.

Test naprogramování mozku

Klára se nachází v poli překrývání a Mirek v poli maskulinity, přičemž se blíží hranici vysoké maskulinity. Vzhledem k těmto výsledkům a tomu, jak Mirek popisoval své prožívání rodičovské dovolené, občasné pocity nenaplnění a svůj vztah k malému Renému se domnívám, že muži s vysokým skóre maskulinity se na rodičovské dovolené cítí méně „pohodlně“, než muži s vyšším podílem feminity. Klářin výsledek není tak zcela překvapivý a dle mého názoru taktéž koreluje s její výpovědí. Klára zažívá pocity smutku z odloučení a na rodičovskou dovolenou by šla ráda, tuto rodinou situaci však na druhou stranu zvládá bez problémů a po racionálním zhodnocení ji přijímá jako zcela v pořádku.

SHRNUTÍ

Klárů a Mirka vedly k rozhodnutí o rodičovské dovolené finanční důvody. Jelikož Klára má vyšší plat, již během těhotenství partneři dospěli k závěru, že po půl roce věku Reného, budou-li všemu nakloněny i ostatní okolnosti, nastoupí Klára zpět do zaměstnání a Mirek se bude o Reného starat do jeho dvou let, kdy by nastoupil do jesliček. Rozhodování to prý nebylo nijak zdoluhavé či bolestné. Ve svých primárních rodinách se partneři setkali s respektem a podporou v tomto rozhodnutí, překvapivé reakce se objevily u některých kolegů v práci nebo přátel. Jelikož však byli oba partneři pevně rozhodnutí, nenechali se odmítavými postoji nijak ovlivnit.

Klára je magistra farmacie a Mirek zdravotník a také vzhledem k těmto povoláním, považují partneři za kvalitní život takový život, kdy je člověk zdravý a soběstačný. Domnívají se, že to je stavební kámen veškerého štěstí.

René byl kojen do svého půl roku, přičemž poté plynule přešel na příkrmy. Oba rodiče hodnotí Reného jako velmi aktivní dítě. Jelikož jsem rodinu podle dohody navštívila až ve večerních hodinách, René již spal. Nemohla jsem tedy pozorovat interakci rodičů a Reného. Mirek i Klára se shodují, že jejich rodina funguje zcela standardně. Co je v Mirkových silách, to během dne obstará. Po příchodu Kláry z práce se vystřídají a péči o Reného a domácnost přebírá Klára. Dalo by se proto říct, že Klára pracuje na dva plné úvazky – v práci a doma. Je však pravda, že pokud chodí z práce pozdě, společný čas, který může být s Reném, je krátký, vzhledem k tomu, že René chodí brzy spát.

Mirek svou péči považuje za dostatečnou, avšak ne naplňující. Byl by rád, kdyby za ním jako za mužem byla práce více vidět. S malým Reném nemůže hrubou práci v domácnosti obstarat, jelikož ten vyžaduje neustálou pozornost. Mirek se potom někdy cítí méněcenný, protože nezvládá to, co by si představoval. Na rodičovské dovolené je rád, nicméně znovu by na ni nastoupit nechtěl. Výhody pro sebe nevidí.

Klára svůj vztah k Renému popisuje jako vyrovnaný. Nepocítuje, že by ona nebo René nějak výrazně strádali jejím odchodem do práce. Samozřejmě jsou dny, kdy je jí líto, že s Reném nemůže trávit více času, nicméně u ní nedochází k emoční ruminaci. Jak bylo již výše uvedeno, po práci se Klára malému Renému plně věnuje a přebírá veškerou péči. O víkendech je René rád, pokud má oba rodiče k dispozici. Během týdne špatně snáší odchody Kláry do práce, proto Klára odchází bez rozloučení a nepozorovaně. Není to prý však spjata pouze s odchody mámy, ale s odchody jakékoliv blízké osoby.

Kdyby se v životě Kláry a Mirka měla odehrát významná změna dle jejich představ, oba rodiče by byli rádi za to, kdyby byl René méně ukřičený, neboť prý během dne neskutečně křičí a to oba rodiče velmi vyčerpává. Kdyby Klára nemusela do práce, nebo alespoň chodila na kratší pracovní dobu, jak by si sama přála, rádi by celá rodina odjela na vysněnou chatu, jejíž stavbu v rámci budoucnosti plánují.

Dle Testu naprogramování mozku je Klára v poli překrývání a Mirek v poli vysoké maskulinity. To by odpovídalo výpovědi Mirka, kdy uváděl, že mu chybí typicky mužské práce a rád by byl živitelem rodiny a nikoliv primárním pečovatelem.

Klára je schopna zastat obě tyto role a cítí se víceméně spokojená v obou pozicích. Na základě svého pozorování bych partnery hodnotila jako vyrovnané, realisticky a optimisticky laděné a otevřené. Interakci rodičů a dítěte jsem neměla možnost pozorovat.

RODINA č. 4

Rodinu č. 4 tvoří manželé Martin a Kristýna a jejich dcera Natálka, které je momentálně jeden a půl roku. Martin je na rodičovské dovolené od půl roku věku Natálky. Na rodičovskou dovolenou odešel na základě společné dohody obou partnerů. Rodina bydlí v rodinném domku, který prošel kompletní rekonstrukcí, na které se podíleli oba partneři. Rodinu jsem navštívila u nich doma a rozhovoru byla přítomna i jejich dcera Natálka.

MATKA

Kristýně je 33 let a vystudovala vysokou školu ekonomickou. Momentálně pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná v oblasti výuky jazyků. Po narození Natálky měla Kristýna zdravotní problémy a prodělala dvě operace. Z těchto důvodů byla Natálka kojena do dvou měsíců a poté přešla na umělou výživu. Do práce se Kristýna vrátila v půl roce věku Natálky.

Kvalita života: „*Takový život musí vyhovovat všem stranám a musí se ho v klidu užívat.*“ Také své rozhodnutí týkající se rodičovské dovolené dělali partneři s vědomím, že musí vyhovovat všem členům rodiny, aby všichni měli krásný a šťastný život.

OTEC

Martinovi je 28 let a vystudoval střední školu podnikatelskou, ačkoliv jeho veliký sen byla škola pedagogická. O jeho nepřijetí se však zasadila zástupkyně školy kvůli své předpojatosti. Martin uvažuje, že by si rád vysokou školu dodělal, konkrétně

pedagogiku prvního stupně. Martin před nástupem na rodičovskou dovolenou pracoval jako manažer kvality. S Natálkou bude na rodičovské dovolené do jejích tří let.

Kvalita života: „*Důležité je, že jsme teď zdraví a můžeme dělat různé věci, které nás baví a obohacují. Samozřejmě jsou k tomu důležité i hmotné statky, které to usnadňují.*“

Okruhy týkající se obou partnerů:

Jaké okolnosti provázely rozhodnutí partnerů, že na rodičovskou dovolenou nastoupil muž?

Martin a Kristýna měli od začátku svého vztahu nastavené rozdělení rolí. Jelikož Martin v patnácti letech odešel z domova, musel se o sebe starat sám. Rodiče byli rozvedení a on odešel na internát. Naučil se žehlit, prát, vařit si a na všechno si zvykl. Když posléze poznal Kristýnu, v jejich vztahu v těchto činnostech pokračoval. „*Když jsem se nastěhoval ke Kristýně, která ještě studovala, místo hrnců a nádobí jsem našel skripta.*“ Natálka byla plánovaným miminkem. Ještě během plánování se partneři shodli, že na rodičovskou dovolenou půjde Martin. V době, kdy Kristýna otěhotněla a narodila se Natálka, měli oba zaměstnání. Martin dokonce pracoval na pozici, o které vždycky snil, na kterou se postupně vypracovával sedm let, a práce ho velmi bavila. Jelikož však na pracovišti byly velmi špatné mezilidské vztahy, usnadnilo to jeho odchod na rodičovskou dovolenou. Pravdou zůstává, že Kristýna má vyšší příjem, takže by se také mohlo zdát, že tuto variantu zvolili partneři kvůli finančním důvodům. Nicméně hlavním důvodem nejsou.

Vzory v primárních rodinách partneři nemají. V rodině Kristýny se starala o děti a domácnost vždy maminka a Martinova rodina a jeho minulost jsou specifickým příběhem. Když byly Martinovi tři roky, tak se jeho rodiče rozvedli. Martin zůstal u matky, která se znovu vdala. Jeho otčím ho však od malička týral, a proto Martin v patnácti letech odešel z domu a nikdy se tam již nevrátil. „*Zamykání na půdě, mlácení*

každý den, že jsem pak tři týdny nešel do školy. Fakt drsný. Na Vánoce mě zavřel na půdu a díval jsem se klíčovou dírkou, jak si ségry rozbalují dárky. Takže jsem měl ostrý dětství. Na druhou stranu to mě nakoplo, že v osmé třídě jsem začal chodit do družiny za dětmi, hrát na kytaru, hrál jsem i na flétnu, zpíval, takže jsem se jakoby sekl, ale tím dobrým směrem. Protože to může být oboustranně, že to, co bylo pácháno na tobě, předáváš dál. Naštěstí u mě to bylo tak, že jsem si řekl, že nechci být v životě jako on, ani v tom nejmenším.“ Martin uvádí, že od dětství tíhl k dětem a to ho udrželo, a proto si tolik užívá, že se může věnovat Natálce. V této době se Martin schází s jeho vlastním otcem a jeho druhou ženou, se kterými má vztahy dobré. S mámou a otčímem se schází maximálně jednou ročně, ale ani jednomu z partnerů se za nimi na návštěvu nechce. Navíc Martinova matka, babička Natálky se k malé vnučce nehlásí. *„Neměla se matka ke mně, nemá se ani ke své vnučce. Takovou zkušenost bych nepřál nikomu v životě.“*

Během prvního půlroku byla doma s Natálkou Kristýna, ale jelikož měla zdravotní komplikace, kojila Natálku do dvou měsíců a poté přešla na Sunar. Když bylo Natálce sedm měsíců, šel na rodičovskou dovolenou Martin. Změnu Natálka přijala bez problémů. *„Já se s ní vždy rozloučím, od malička, i když by někdo řekl, že to ještě nevnímala, tak jsem se vždy loučila. Řeknu, že jdu do práce, dáme si pusu, s Martinem mi zamávají a je v pohodě.“* Z počátku si prý Natálka trochu stýskala, ale poté to pochopila. Když Kristýna přijde z práce, tak většinou Martin odjíždí na svoje sporty. Tedy se doma střídají. I to Natálka zvládá bez problémů. *„Jakoby si to v hlavě přepne a ví, že teď má maminku.“*

Jak ovlivnila tato situace, kdy muž je na rodičovské dovolené fungování rodiny?

Oba partneři jsou s uspořádáním rodinné situace spokojení. Martin by byl akorát spokojenější, kdyby byla Kristýna více doma. Před tím, než se narodila Natálka, byli manželé zvyklí hodně cestovat. Teď vzhledem k provedené rekonstrukci baráčku a nižším příjmům cestování omezili. Nelitují toho však na úkor Natálky.

Rozdělení péče o domácnost je přímo úměrné času, který partneři v domácnosti tráví. *„Teď poslední dobou žehlím více asi já, ale to je dáno tím, že Kristýna přijde*

večer z práce a já po ní nechci, aby si po dvanácti hodinách v práci stoupla k žehlicímu prknu.“ Všechny činnosti si manželé rozdělují na základě domluvy. Pro Natálku a pejska vaří Kristýna, pro Kristýnu a sebe vaří Martin. Martin se snaží každý den uvařit a uklidit než přijde Kristýna z práce. Také pracuje hodně kolem domu, jelikož mají velikou zahradu. To ho baví a užívá si to.

Kristýna je ráda, že je s Natálkou doma Martin. Domnívá se, že by jí nebyla schopná dát tolik možností co Martin. „To maminky nedělají, že by dítě vzali na babetku nebo traktůrek. Martin i v zimě za traktůrek zapřáhne sánky a Natálka se směje a moc se jí to líbí.“ Martin se naopak cítí někdy méněcenný. „Napadne mě, jestli opravdu dělám pro rodinu doma dost, abych se vyrovnal Kristýně, která fakt živí tu rodinu, vydělává peníze. Snažím se to vynahradit prací a vychovávat Natálku jak nejlépe to jde a vyvarovat se všeho, co jsem zažil sám v dětství.“

Jaké vztahy k dětem mají muži, kteří byli či jsou na rodičovské dovolené?

Martin je na rodičovské dovolené nadmíru spokojený. „Vůbec se za to nestydím a ba naopak se tím asi i chlubím. Jsem na to pyšný. Vysnil jsem si holčičku, tu mám a mně to tak vyhovuje, neměnil bych.“

Každý den vstává Martin a Natálka s maminkou, se kterou se rozloučí, když odchází do práce. Nasnídají se, Martin se dívá na M.A.S.H., přičemž Natálka se dívá vždy jen na znělku a pak si jde hrát. Jakmile to skončí, což je o půl deváté, odchází Martin s Natálkou na zahradu, kde Martin pracuje nebo si hraje s Natálkou. „Máme tam píseček, houpačku. Já si skládám dřevo či něco jiného, Natálka si hraje sama. Pak mě zavolá, a tak jsme třeba hodinu na houpačce a já si pak zase něco udělám. Takhle trávíme ten den až do večera. Mezitím se naobědváme a Natálka jde spinkat. Hodně taky jezdíme na kole.“

Pro Martina je na prvním místě Natálka. Chtěl by pro ni jenom to nejlepší a tím nemyslí jenom mazlení, ale také pravidla a řád. Martin se snaží o spravedlivou výchovu. Nechce, aby Natálka byla rozmazlená. „Natálka ví, co si může dovolit. Máme se rádi a myslím, že je to vzájemné, ale když něco, tak tytyty.“ Oba partneři se snaží nastavovat hranice a dodržovat pravidla. Ještě než se Natálka narodila, tak Martin věděl, že v životě

nedovolí, aby mu vychovávali děti babičky nebo dědečkové. „*Nepořizujeme si děti, aby mi je vychovával někdo jiný.*“ A i když měl Martin také pěkný plat, který se s rodičovským příspěvkem nedá srovnat, nikdy by prý dříve z rodičovské neodešel. „*Já mám všeobecně vysoké nároky. Máám je i na babičku, která je milovaná, ale musí dodržovat pravidla, protože nechci, aby mi někdo kazil výchovu, kterou jsem započal.*“

Každý týden se Martin schází s pěti maminkami a jejich dětmi. Pokaždé se schází u někoho doma. Seznámili se v hudební miniskoličce, kam chodila nejprve Kristýna a posléze Martin s Natálkou. V hudební školičce se zpívá a tancuje s dětmi již od malička, takže nejprve v náručí. Když se pak všichni schází doma, Martin si většinou hraje s dětmi a maminky si mezi sebou povídají. „*Já fakt vidím, že si jdou vyloženě pokecat. Jenže se pak zakecají a přestanou myslet na děti. Já to mám naopak – povídám si, ale jedním okem koukám po dětech. Myslím si, že ženský to tak nevnímají, ačkoliv se to o nich říká, že zvládají víc věcí naráz, myslím, že to není pravda.*“ Martin si prý vždy rozuměl více s ženami, než s chlapy. Jeho nejbližší o něm říkají, že je vůdčí osobnost, ale zároveň hodně citlivý. Chlapi mu nechybí, jelikož trénuje volejbal a tam s nimi přijde do kontaktu. Prý je to však také možná dáno tím, že měl několik hodně dobrých kamarádů a ti ho zklamali.

Jaký vztah mají ženy ke svým dětem v rodinách, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené?

Martin si velmi váží Kristýny za to, že svolila, aby byl s Natálkou doma. „*Je to pro ni těžké odejít do práce, když vidí tu pohodu, jakou tady ráno máme. Je to pro ni to nejtěžší, co může za ten den zažít. A čím déle tu s námi ráno je, tím hůř se jí pak odjíždí.*“

Martin si myslí, že když je maminka víc doma, tak ji Natálka pokouší. „*Ví, co si může dovolit k tatínkovi, ale zkouší, co povolí maminka.*“ Kristýna se těší, že o prázdninách na sebe budou mít celkově všichni více času, protože někteří její studenti budou mít prázdniny.

Jelikož je Kristýna lektorka angličtiny, mluví s Natálkou výhradně anglicky a Martin česky. Natálka bez problémů rozumí oběma rodičům a stejně tak konverzuje na

své vývojové úrovni v obou jazycích. Oproti ostatním dětem je Natálka vývojově napřed i v motorických dovednostech. Sama se obléká, dokáže na svůj věk skvěle házet míčem – ví, kam hází a má i sílu hodit míč obloukem. Tři měsíce je již bez plenek a sama od začátku usíná. Když Kristýna přijde z práce, malá Natálka vyžaduje první půlhodinu naprostou pozornost maminky. Pak je to lepší a Kristýna je schopná si připravit materiály na další den do práce. *„Naposledy, když tady byly kamarádky, tak Natálka napočítala do pěti. Nejprve česky a pak anglicky. Kamarádky nevěřicně koukaly. Ony se diví, že to jejich děti nedělají, ale pak z nich vypadne, že doma dětem pustí televizi, aby mohly uklízet atd. To my neděláme. Natálce se maximálně věnujeme a až když spinká, tak si obstarávám domácnost.“* Kristýna si myslí, že Martin je opravdovým, milujícím tatínkem a domnívá se, že si s Natálkou dokáže lépe vyhrát. *„Přijde mi, že tatínci víc věcí neřeší a věnují se raději těm dětem. Žena řeší, že musí udělat ještě to a to. My to řešíme, až když malá spí.“*

Martin i Kristýna se shodují, že Kristýna je striktnější a má větší řád ve výchově co se týká jídla, oblékání a denního režimu. *„Když jsme například v obchodě, tak já koupím Natálce termix a Kristýna řekne, dobře, vezměme místo toho raději jogurt. Tatínci asi dopřávají dětem více pochutiny a maminky myslí i do budoucna na to zdraví, ne pouze na tu okamžitou radost a uspokojení.“* Martin popisuje svého kamaráda, který byl také krátký čas na rodičovské dovolené se svým synem. *„Oni celé dopoledne proseděli u televize, potom odpoledne šli na pívko, klukovi dal klidně klobásu. To se mi fakt nelíbilo. Já určitě schvaluji tatínky na rodičovské dovolené, ale ne každý splňuje tu moji představu, co já bych chtěl pro Natálku.“*

Kristýnu mrzí, že když se Natálce něco stane, tak ji uchlácholí spíš tatínek. *„On ví hned jak na ní. Chvilinku jí polituje, uchlácholí a pak ji hned něčím zabaví, že na to zapomene. Ale jinak se méněcenně necítím.“*

Jak vnímají partneři postoje okolí ke skutečnosti, že muž je na rodičovské dovolené?

Manželé se shodují, že když se rozhodli k tomuto rodinnému uspořádání, překvapení se v reakcích okolí objevilo, ale ti, kteří je dobře znají, jako je primární

rodina, tak zase tolik překvapení nebyli, protože vědí, jak to měli doma rozdělené už dříve. „*To bylo i předtím, že já jsem byla živitel rodiny a Martin se staral o tu domácnost.*“ Nikdo z okolí prý neměl vyloženě špatnou reakci. „*Někteří chlapi mi řekli, že by to nedělali, ale neodsoudili to. Řekli, že to nechápou, že si to nedovedou představit a že by to psychicky nezvládli. A znám i reakce chlapů, kteří by nezvládli to, že ženská by měla být ta nahoře, ta hlava, která by měla vydělávat a táhnout tu rodinu a on prát plenky. Tak takové reakce byly, ale hlavně, že si to nedovedli představit.*“

Rodina má na pomoc jednu babičku, která jim pomůže, kdykoliv potřebují.

Dětskou lékařku dříve s Natálkou navštěvovala Kristýna, nyní ji navštěvuje Natálka s Martinem. Uvádí, že maminky bývaly překvapené, že tam je sám, ale nyní se již většinou znají, jelikož bydlí na maloměstě. Martin je zase překvapený tím, jak moc nechají některé maminky děti dělat, co se jim zlíbí a nechají je zajít za hranice. Velikým překvapením pro Martina bylo také zjištění, že z pěti maminek, se kterými pořádají setkávání každý týden, by se čtyři rády vrátily již teď po roce a půl do práce. „*Já bych nešel, já bych byl nejraději s Natálkou doma do jejích dvaceti let.*“

Otázka pro oba partnery: Kdybyste se zítra ráno probudili a vše by mohlo být podle vašich představ, jak by takový den vypadal?

Kristýna by byla ráda, kdyby nemusela být v práci tak dlouho. Chodí tam ráda, ale kdyby tam mohla být třeba pouze do půl třetí, bylo by to lepší. „*Když v zimě chodím od sedmi do sedmi, vlastně pořád za tmy, tak je to dost depresivní.*“ Také Martin by byl šťastný za více společného času a zároveň větší příjem peněz, protože se domnívá, že rodičovská dávka 7600 Kč pro dvě osoby je dost malý příjem.

Co ještě považujete za důležité a nezaznělo to?

Martin by více propagoval rodičovství tatínků. „*Aby se tatínci cítili lépe, když mají odejít na rodičovskou dovolenou.*“ Domnívá se, že to ještě není společností příliš akceptováno. Také se mu nelíbí reklama na prací prostředek, která uvádí, že „Každá dobrá máma ví, co je nejlepší pro její dítě.“ „*Proč tam není, každý rodič dobře ví ...? To se mi fakt nelíbí. Nebo časopis Máma a dítě.*“

Martin si myslí, že by bylo fajn, kdyby bylo více tátů na rodičovské dovolené, ale domnívá se, že ne každý pro to má předpoklady, aby zastal i domácí práce. „*Ženský mi říkají, že jsem poloviční ženská, ale já se tak necítím.*“ Kristýna se domnívá, že Martin se stará o Natálku rovnocenně, ne-li lépe.

Test naprogramování mozku

U Martina a Kristýny vyšly v testu zajímavé výsledky. Martin se nacházel v poli překrývání a Kristýna se blížila k hranici vysoké maskulinity. Partneri hodnotili tyto výsledky jako překvapivé. Osobně mě nepřekvapil výsledek Martina, jelikož jeho péče je opravdu velmi angažovaná a i na základě jeho výpovědi bych se domnívala, že bude mít výsledky v poli překrývání.

SHRNUTÍ

Rodina č. 4 je v mém výzkumném vzorku jedinou rodinou, kde muž je na rodičovské dovolené zcela dobrovolně bez vnějšího tlaku finanční situace rodiny, nýbrž na základě vzájemné dohody obou partnerů. Tato dohoda vychází ze společného životního stylu, který partneři měli již před narozením Natálky.

Rozhovor probíhal za přítomnosti malé Natálky, která během celého rozhovoru vystřídalala mnoho činností a herních aktivit, u kterých se plynule střídali oba rodiče, ale jelikož komunikace mezi rodiči a Natálkou je výborná a na všem se krásně dohodli, nenarušovaly tyto aktivity nijak výrazně náš rozhovor. Během celé doby panovala přátelská a uvolněná atmosféra. Oba partneři byli sdílní a otevření mým otázkám, na které ochotně odpovídali.

Martin je na rodičovské dovolené maximálně spokojený a každé chvíle s Natálkou si velmi užívá. Jeho dětství bylo komplikované, ale je silnou osobností a traumata zvládl. Jeho tíhnutí k dětem přetrvává a možná právě proto je schopen navázat tolik kvalitní vztah s vlastní dcerou. Z vlastní špatné zkušenosti si vzal poučení a o to více se snaží chybám vyvarovat. U obou partnerů je viditelná vzájemná podpora, tolerance a uvolněnost. Kristýna i Martin mají na první pohled rovnocenný vztah k malé Natálce, která může z tohoto vyváženého přístupu obou rodičů pouze těžit. Že jí to

prospívá lze pozorovat v jejím kognitivním a motorickém vývoji, jelikož na svůj věk je na tom velice dobře a v porovnání se stejně starými dětmi je napřed. Nelze opomíjet vlivy genetické. Natálka má ale velmi podnětné prostředí, kterým se nechává formovat a na které aktivně reaguje. K dispozici má nejen mnoho zajímavých hraček a příjemné prostředí herny, ale hlavně stále přítomného a soustředěného alespoň jednoho rodiče. Martin a Kristýna se v maximální možné míře v péči o Natálku střídají či doplňují.

Rodiče jsou se svým životním stylem spokojeni a stejně tak s rozdělením rolí v péči o Natálku a v péči o domácnost. Jediným pozorovaným nedostatkem je čas, kterého by si oba přáli více, aby mohlo docházet k většímu sdílení.

Martin se také jako jediný respondent pravidelně schází s maminkami a jejich dětmi. Tato jeho zkušenost obohatila mou práci o cenné postřehy a názory. Taktéž jako jediný se vyjadřoval k postoji společnosti vůči mužům na rodičovské dovolené. Je zde patrná opravdová a dobrovolná angažovanost v rodičovské dovolené. Martin je na tuto svou roli primárního pečovatele náležitě hrdý a domnívám se, že to také ovlivňuje názory okolí. Ve svém okolí se partneři setkali s obdivnými reakcemi, nikoliv s odmítavými.

Kvalitní život pro Martina a Kristýnu představuje takový život, se kterým budou spojeni všichni členové rodiny a budou si ho náležitě užívat. Nelze opomenout, že ke spokojenosti často přispívají také hmotné statky, které leccos mohou usnadňovat.

V rámci testu maskulinity a feminity vyšly zajímavé výsledky, které poukazují na vysoký podíl maskulinity u Kristýny a vyrovnaný podíl maskulinity a feminity u Martina.

9 DISKUZE

Předmětem výzkumu bylo nahlédnout na situaci a fungování rodin, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené. Pomocí rozhovoru a pozorování jsem se pokusila zmapovat jednotlivé faktory, které vstupují v úvahu při zkoumání kvality života rodin.

V otázkách, které jsem oběma partnerům pokládala, vykazovali ve dvou rodinách větší aktivitu při odpovídání muži a ve dvou rodinách vykazovaly větší aktivitu při odpovídání ženy. Zajímavé je, že aktivnější byli právě ti muži, kteří byli na rodičovské dovolené dobrovolně a finanční důvody rodiny byly až jedním z dalších důvodů. Tito muži se v rámci testu maskulinity a feminity pohybovali v poli překrývání, což poukazuje na rovnocenné zastoupení mužského a ženského prvku v osobnosti člověka. Právě komunikativnost a výřečnost je často připisována ženám s vysokým skóre feminity. V opačném případě, kdy ženy byly v odpovědích aktivnější, se jednalo o rodiny, kdy jediným pádným důvodem, proč muž zůstal na rodičovské dovolené, byla finanční situace rodiny.

K mému výzkumnému cíli se vztahovalo pět výzkumných otázek.

Výzkumná otázka č. 1: Jaké okolnosti provázely rozhodnutí partnerů, že na rodičovskou dovolenou nastoupil muž?

Respondenti ze všech rodin se shodli na tom, že rozhodování o rodičovské dovolené nebylo nijak obtížné. Rozhodování probíhalo mezi partnery a nejdiskutovanější témata byla ohledně financí a schopností péče o dítě. Ve všech případech se partneři dohodli, že muž je kompetentní osobou pro celodenní péči o dítě. V případě rodiny č. 4 se partnerka dokonce domnívá, že její partner je kompetentnější než ona sama. Tento svůj postoj partnerka obhazuje názorem, že muž je více emočně stabilní, ve svém přístupu je zvědavý, hravý a pro dítě představuje více cenných impulsů pro jeho rozvoj.

Ve dvou rodinách zásadní roli v rozhodování sehrály finance, přičemž ženy byly na mateřské dovolené do šesti měsíců věku dítěte a poté na rodičovskou dovolenou

nastoupili muži a ženy se vrátily zpět do zaměstnání. V jednom případě žena byla studentka, proto od počátku byli doma oba partneři a žena dále pokračovala ve studiích a manžel ji doprovázel s miminkem do školy. V posledním případě muž zůstal dobrovolně na rodičovské dovolené po vzájemné dohodě s partnerkou, která byla doma do půl roku věku dcery a poté se vrátila do zaměstnání.

V primárních rodinách respondentů se ani v jednom případě neobjevil vzor otce, který by byl na rodičovské dovolené. V rodině č. 2 však respondent pečoval o svého mladšího sourozence několik měsíců, když byla matka v nemocnici a otec v zaměstnání. Tento respondent pocházel z vícečlenné rodiny, kdy celkově měl několik mladších sourozenců, a proto se spolupráce a péče o děti a domácnost v jeho primární rodině předpokládala i od něj a on tak získal zkušenosti, díky kterým mu péče o vlastní dceru nebyla vzdálená. V rodině č. 4 se respondent setkal s pravým opakem pečujícího otce. Respondent vyrůstal od tří let s otčímem, který ho týral. Navzdory této dlouholeté špatné zkušenosti dokáže být tento respondent milujícím a na plný úvazek pečujícím tatínkem, který zachovává ve své výchově řád na platformě lásky. Tento respondent se také dobře stará o chod domácnosti a je schopen zastat všechny domácí práce.

Výzkumná otázka č. 2: Jak ovlivnila tato situace, kdy muž je na rodičovské dovolené, fungování rodiny?

Ve všech případech byly rodiny se svou rodinnou situací v rámci možností spokojeny. Ženy neměly obavy, že by jejich partneři nezvládali péči o děti a na péči o domácnost se domluvili ke spokojenosti všech. Někdy se rozcházely představy žen a mužů o úklidu domácnosti. V konečném výsledku však ženy nevytýkaly svým mužům malý nepořádek, jelikož ve všech případech byl tento nepořádek na úkor času, který muži věnovali svým dětem. Ženy tento fenomén obdivují a oproti vlastnímu přístupu vyzdvihují.

Všichni muži se shodují na tom, že zkušenost celodenní péče o dítě a domácnost je velice obohatila a jsou nyní více tolerantní k ženám na mateřské dovolené, protože si již dovedou představit náplň jejich zdánlivě stereotypních dnů. Domnívají se, že název mateřská dovolená je zavádějící, neboť prý nejde o žádnou dovolenou.

Všechny rodiny, které jsem navštívila, tvořily manželské páry, mezi kterými byl na první pohled zřetelný soulad a tolerantní přístup. Ženy se domnívají, že jejich partneři jsou opravdu schopní péče o jejich dítě a že jsou všichni spokojeni. Osobně jsem se setkala se dvěma dětmi, které byly přítomny rozhovoru a se kterými byli jejich tatínci na rodičovské dovolené, a obě děti byly klidné, na můj příchod nereagovaly strachem a navazovaly bezproblémový kontakt s oběma rodiči. Respondent z rodiny č. 1 byl se svou dcerou na rodičovské dovolené před sedmnácti lety a on i jeho partnerka hodnotili zpětně tuto zkušenost jako velmi přínosnou. Respondent se domnívá, že má se svou dcerou stále velmi dobrý a důvěrný vztah, který někteří otcové z jeho okolí se svými dcerami nemívají. Také jeho manželka konstatuje, že dcera, pokud by měla jakýkoliv problém, je schopna jít za otcem i matkou.

Výzkumná otázka č. 3: Jaké vztahy k dětem mají muži, kteří byli či jsou na rodičovské dovolené?

Všechny rodiny hodnotí vztahy otců a dětí kladně. Tři otcové by na rodičovskou dovolenou klidně nastoupili znovu. V případě rodiny č. 4 je tento plán reálný, pokud by partneři čekali druhé miminko. V případě rodiny č. 3 otců celodenní péče o syna a domácnost tolik nenaplnuje a raději by u druhého miminka byl hlavním živitelem on a na rodičovskou dovolenou by nastoupila manželka. Otec z rodiny č. 2 by u dalšího miminka na rodičovskou dovolenou rád nastoupil, ale jeho manželka by taktéž chtěla zůstat doma, a proto je toto téma ještě otevřené a ovlivnit rozhodování partnerů prý může finanční situace rodiny. V rodině č. 1 byl na rodičovské dovolené s první dcerou otec a s druhou dcerou matka, jelikož se sama na toto období velmi těšila, a proto se partneři vystřídali.

Otcové se domnívají, že mají ke svým dětem pěkné vztahy. Domnívají se, že jim nic zásadního nechybí, kromě času, který by rádi trávili s dětmi a svými manželkami zároveň. Děti si zvykly na změnu primárního pečovatele dobře. V žádné rodině se nevyskytly větší komplikace v období, kdy matka nastupovala do práce a otec zůstal doma. Otec z rodiny č. 3 nazývá svůj vztah se synem jako vztah kamarádský. Je to

jediný otec, který v mém výzkumném souboru pečoval o syna. Ostatní otcové se starali o své dcery.

Otec z rodiny č. 4 se jako jediný otec z výzkumného souboru pravidelně jednou až dvakrát týdně schází s maminkami a jejich dětmi a se svou dcerou navštěvuje dětskou hudební miniškoličku. Společně s manželkou jezdili také na plavání pro děti. Veškeré aktivity navštěvuje se zájmem a s nadšením. Oproti tomu otec z rodiny č. 3 se neschází s žádnými maminkami, neboť by mu prý styl těchto setkávání nevyhovoval. Raději by se scházel s otci, kteří jsou na rodičovské dovolené, ale žádné nezná. Rozdíl v těchto dvou otcích je patrný i v testu maskulinity a feminity. Zatímco otec z rodiny č. 4 se nacházel v poli překrývání, otec z rodiny č. 3 se nacházel v poli vysoké maskulinity. Otec z rodiny č. 2 navštěvoval masáže pro kojence a nyní z nedostatku času jiné aktivity nenavštěvuje. Otec č. 1 před sedmnácti lety žádné aktivity pro děti nenavštěvoval, protože nabídka nebyla taková, jako v současnosti.

Dvěma otcům péče o děti a domácnost vyhovuje a domnívají se, že ji zvládají. Dva otcové se necítí tolik spokojeni se svým výkonem v péči o děti a domácnost. Otec z rodiny č. 3 necítí naplnění z činností, které v domácnosti zastává. Domnívá se, že opravdová práce za ním není vidět a otec z rodiny č. 2 se momentálně potýká s nedostatkem času.

Výzkumná otázka č. 4: Jaký vztah mají ženy ke svým dětem v rodinách, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené?

Všechny ženy jsou spokojeny s péčí svých mužů o děti, ale shodují se na tom, že by ráda trávily více času s rodinou. Ze zaměstnání se vrací většinou v odpoledních hodinách a volného času je pro rodinu málo. Ihned ze zaměstnání se vrací domů a věnují se svým dětem. Na nějaký odpočinek po celodenní práci prý nezbývá čas. V momentě, kdy jdou děti spát, se začínají věnovat domácnosti, úklidu, praní a přípravám na další den. Dalo by se říci, že ženy pracují na dva plné úvazky. Uznávají však, že jejich muži se jim pro to snaží připravit podmínky.

Nejnáročnějším dobou z celého dne jsou rána, kdy matky odchází do práce a přitom by rády zůstaly doma. Ve všech případech však jsou odchody v rámci možností únosné jak pro matky, tak pro děti.

Výzkumná otázka č. 5: Jak vnímají partneři postoje okolí ke skutečnosti, že muž je na rodičovské dovolené?

Kromě rodiny č. 3 se žádná z rodin nesetkala s vyloženě negativní či odmítavou reakcí. Přátelé a kolegové partnerů z rodiny č. 3 reagovali rozporuplně. Někteří je od jejich rozhodnutí zrazovali anebo jim nepřiznávali dostatek schopností dosáhnout jejich plánů. Ostatní rodiny se setkaly s obdivem či překvapením, ale vesměs s kladnými reakcemi.

Jako zajímavý hodnotím postřeh respondenta z rodiny č. 4, který se domnívá, že širší společnost jako taková není zcela připravena na muže na rodičovské dovolené. Reklamy na dětskou výživu či prací prášky pro děti jsou stále více zaměřené na maminky a nikoliv na oba rodiče. Stejně tak časopisy o dětech jsou určeny převážně ženskému pohlaví. Domnívám se, že se reklamní agentury zaměřují na ženy z toho důvodu, že jich na rodičovské dovolené oproti mužům pobývá znatelně více. Pokud však chceme hovořit o rovném přístupu a chceme, aby se muži cítili skutečně naplnění a ocenění, můžeme se zamyslet i nad tímto podnětem.

10 ZÁVĚR

Bakalářská práce nabízí pohled na situaci rodin, kde muž byl nebo je na rodičovské dovolené a zaměřuje se na kvalitu jejich života. Hlavním cílem bylo zjistit, jak tyto rodiny hodnotí své rodinné uspořádání a život celkově. Zaměřila jsem se na momenty rozhodování o tom, kdo zůstane na rodičovské dovolené, dále pak na celkové fungování rodin, kde muž je na rodičovské dovolené, na vztahy otců k dětem, vztahy matek k dětem a na vnímání postojů okolí ke skutečnosti, že se partneři rozhodli pro toto rodinné uspořádání.

V teoretické části této práce jsem se zabývala rodinou a v souvislosti s aktuálním vývojem rodin jsem se věnovala změnám v rodinném uspořádání. Jako důležitou část své bakalářské práce považuji kapitolu pojednávající o aktivním otcovství a o významu otce ve vývoji dítěte.

Na základě svého výzkumu mohu konstatovat, že rodiny, které jsem navštívila, jsou s kvalitou svého života spokojeny. V rodinách jsem se setkala s vlídností a otevřeností a díky tomu získala zajímavé informace a mohla obohatit nejen tuto práci, ale také sebe. Mohu říci, že právě v těchto rodinách jsem našla funkční komunikaci mezi partnery, vzájemnou toleranci a láskyplné přijímání všech členů rodiny navzájem. Právě díky tomu byly schopny rodiny fungovat, ba co víc, byly spokojeny s vlastní situací a rodinným uspořádáním. Pokud jsme hovořili o ideálu, bylo by vždy co zlepšovat, našel by se vždy cíl, kam směřovat. Vesměs však můžeme hovořit o spokojenosti dětí i rodičů. Muži v těchto rodinách podávají rovnocenné výkony jako ženy ve stejných pozicích v rodinách jiných a děti prospívají, dle hodnocení rodičů, kolikrát i lépe než děti z rodin s tradičním uspořádáním rolí.

Jako zajímavé hodnotím výsledky testu maskulinity a feminity. Tento test jsem zvolila jako doplňkovou metodu. Muži, kteří měli vyšší skóre feminity, byli více angažovaní v péči o děti a domácnost a celkově je pobyt na rodičovské dovolené naplňoval. Oproti tomu muž, který měl vysoké skóre maskulinity, nebyl na rodičovské dovolené tolik spokojen s činnostmi, které vykonával. Pro další výzkum bych doporučovala větší zaměření na poměr maskulinity a feminity u primárních pečovateli.

Vzhledem k malému vzorku rodin, které se zúčastnily výzkumu, nemohu tvrdit, že s tímto hodnocením bychom se setkali i u rodin v celé společnosti. Pokud však na tyto příběhy nahlížím jako na příběhy rodin, které jsou významným článkem v mozaice celé společnosti, mohou být tyto příběhy zajímavou inspirací a příkladem.

Tato práce by mohla představovat cenný zdroj informací pro všechny rodiny, které se rozhodují o rodičovské dovolené, ale také pro jejich širší okolí, které by pak na takovéto rodiny nahlíželo z širší perspektivy, s větší tolerancí a důvěrou.

11 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- (1) AUGUSTYN, Józef. *Být otcem*. Vyd. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 235 s. ISBN 80-7192-581-0.
- (2) BADINTER, Elisabeth. *XY identita muže*. Vyd. 1. Bratislava: Aspekt, 1999, 211 s. ISBN 80-85549-10-7.
- (3) BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otčovstvím, aneb, Bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002, 215 s. ISBN 80-702-1605-0.
- (4) BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 431 s. ISBN 80-864-2932-6.
- (5) BIDDULPH, Steve. *Mužství: Jak zvládat všechny mužské role*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 199 s. ISBN 978-80-7367-209-6.
- (6) BURGESS, Adrienne. *Návrat otčovství: jak se stát moderním otcem*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004, 216 s. ISBN 80-721-7296-4.
- (7) DOBSON, James. *Výchova chlapců*. Vyd. 1. Praha: Návrat domů, 2003, 318 s. ISBN 80-7255-082-9.
- (8) ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. 390 s. ISBN 80-7203-380-8.
- (9) FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie sexuality a pohlaví*. Věrovany: Jan Piskiewicz, 2004. 160 s. ISBN 80-86768-06-6.
- (10) FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Překlad Petr Bakalář. Praha: Portál, 2010, 255 s. ISBN 978-80-7367-815-9.
- (11) GEIGER, Brenda. *Fathers as primary caregivers*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1996, 143 s. ISBN 03-132-9919-6.
- (12) HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.
- (13) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

- (14) HOLAS, Petr. *Kvalita života - různé koncepty* [online]. 2007 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://holas.xf.cz/>. Seminární práce. VŠE.
- (15) CHMELAŘOVÁ, Hana. *Tátové v historii*. In: *Aktivní otcovství*. Editor Lukáš Sedláček, Kateřina Plesková. Brno: Nesehnutí, 2008, 33 s. ISBN 978-80-903228-9-1.
- (16) CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- (17) JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
- (18) KONEČNÁ, Hana. *Je rodina 21. století v krizi?*. [online]. s. 4 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.materska-nadeje.cz/Krize%20rodiny%20z%20pohledu%20historika.pdf>
- (19) KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská a párová terapie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 279 s. ISBN 978-807-3676-469.
- (20) KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl. (SLON), 2008, 163 s. ISBN 80-864-2994-6.
- (21) KUBÍČKOVÁ, Klára. *Matkové: mateřští otcové. Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2003, 3-4, 3 s. ISSN 1213-0028.
- (22) LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- (23) MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. ISBN 80-864-2919-9.
- (24) MIEDZIAN, Myriam. *Boys will be boys: breaking the link between masculinity and violence*. New ed. ISBN 15-905-6035-3.
- (25) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní koncepce rodinné politiky* [online]. 2005, 59 s. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf

- (26) MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- (27) MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Vyd. 1. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
- (28) MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. ISBN 978-808-6429-878.
- (29) PEASE, Allan. *Proč muži neposluchají a ženy neumi číst v mapách*. 1 vydání. Brno: Alman, 2000. ISBN 80-861-3515-2.
- (30) PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006, 404 s. ISBN 80-731-5120-0.
- (31) SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006, 357 s. ISBN 80-725-2150-0.
- (32) SEDLÁČEK, Lukáš. Mýty o otcovství. In: *Aktivní otcovství*. Editor Lukáš Sedláček, Kateřina Plesková. Brno: Nesehnutí, 2008, 33 s. ISBN 978-80-903228-9-1.
- (33) SEKERA, Ondřej. *Rodina v nečase*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2010, 135 s. ISBN 978-80-7368-877-6.
- (34) SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007, 219 s. ISBN 978-807-3672-508.
- (35) ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010, 247 s. ISBN 978-80-246-1820-3.
- (36) TÜRKEOVÁ, Gabriela. *Prožívání otcovství a jeho proměn* [online]. 2010 [cit. 2012-04-24]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Irena Sobotková. Dostupné z: <
<http://theses.cz/id/qwun67/>>.
- (37) RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2001, 265 s. ISBN 80-864-2901-6.

- (38) RAUS, Pavel. *Otcovství a mužství*. 2012. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/vyzvy/_zprava/otcovstvi-a-muzstvi--1017242.
- (39) RENZETTI, Claire M. a CURRAN, Daniel J. *Ženy muži a společnost*: 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, 642 s. ISBN 80-246-0525-2.
- (40) *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Vyd. 1. Editor Tomáš Sirovátka, Ondřej Hora. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008, 328 s. ISBN 978-80-7326-140-5 (BROŽ.).
- (41) VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 444 s. ISBN 80-717-8214-9.
- (42) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
- (43) VALDROVÁ, Jana. *Gender a společnost*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně - Ústí nad Labem, 2006, 236 s. ISBN 80-704-4808-3.

12 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Seznam otázek k rozhovoru

- 1 Kolik vám je let, jaké je vaše dosažené vzdělání a zaměstnání?**
- 2 V čem spatřujete kvalitu života? Jaké kvality života jsou pro vás prioritní?**
- 3 Jaké okolnosti provázely rozhodnutí partnerů, že rodičovskou dovolenou nastoupil muž?**
 - Jak jste dospěli k rozhodnutí, že ve vaší rodině zůstane muž na rodičovské dovolené?
 - Bylo pro vás toto rozhodnutí obtížné?
 - Jak probíhala výchova dětí ve vaší primární rodině? Měli jste vzor ve svém otci a jeho péči o vás?
 - V jakém věku dítěte jste nastoupil na RD a jak probíhala výživa (dokdy kojení, projevila se nějak změna primárního pečovatele v chování dítěte, jak to probíhalo)
- 4 Jak ovlivnila tato situace, kdy muž je na rodičovské dovolené fungování rodiny?**
 - Jak jste spokojeni s vaší rodinnou situací?
 - Jakým způsobem u vás došlo k rozdělení rolí a činností spojených s péčí o děti a domácnost?
 - Vnímáte některé činnosti jako typicky ženské a typicky mužské?
 - Jaký přínos spatřujete v situaci, kdy muž je na RD?
- 5 Jaké vztahy k dětem mají muži, kteří byli či jsou na rodičovské dovolené?**
 - Jak byste popsal svůj vztah/vztah vašeho partnera k vašim dětem?

- Jaké výhody spatřujete v tom, že jste zůstal na RD/že váš manžel zůstal na RD?
- Jak zvládáte/jak zvládá váš manžel každodenní péči o děti a domácnost?
- Co je dle vašeho názoru specifické pro otcovskou výchovu?
- Jaké výhody spatřujete v tom, že jste zůstal na rodičovské dovolené/že váš manžel zůstal na rodičovské dovolené?

6 Jaký vztah mají ženy ke svým dětem v rodinách, kde muž je nebo byl na rodičovské dovolené?

- Jak byste popsala svůj vztah/vztah vaší partnerky k vašim dětem?
- Jste spokojena s časem, který můžete věnovat svým dětem?
- Co si myslíte, že je typické pro mateřskou výchovu?

7 Jak vnímají partneři postoje okolí ke skutečnosti, že muž je na rodičovské dovolené?

- Jak byste popsali postoje vašeho sociálního okolí (rodina, kolegové, přátelé) k vaší situaci, kdy muž zůstal na rodičovské dovolené?
- Myslíte si, že vám vaše nejbližší okolí dostatečně přiznává schopnost péče o dítě?
- Dostává se vám pomoci a podpory z vašeho okolí?

8 Otázka pro oba partnery: Kdybyste se zítra ráno probudili a vše by mohlo být podle vašich představ, jak by takový den vypadal?

- a. Je něco, co byste chtěli změnit ve vztahu ke svým dětem?

9 Co ještě považujete za důležité a nezaznělo to?